

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด

ของคณะกรรมการการพัฒนารการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน
วุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการธิการการพัฒนากิจการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

ที่ สว ๐๐๑๐.๑๐/ร๑๖๓ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการธิการการพัฒนากิจการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน
กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ คณะกรรมการธิการการพัฒนากิจการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการเมืองและการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายเสรี สุวรรณภานนท์	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายจเด็จ อินสว่าง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายวันชัย สอนศิริ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. นายดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. ว่าที่ร้อยตรี วงศ์สยาม เพ็งพานิชภักดิ์	เลขานุการคณะกรรมการ
๖. นายพลเดช ปิ่นประทีป	โฆษกคณะกรรมการ
๗. นายสถิตย ลิมพงค์พันธุ์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๘. นายพิทักษ์ ไชยเจริญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๙. พลเอก วัฒนา สรรพานิช	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๐. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	กรรมการ
๑๑. นายกำพล เลิศเกียรติดำรงค์	กรรมการ
๑๒. นายคำณูณ สิทธิสมาน	กรรมการ
๑๓. นายจรินทร์ จักกะพาก	กรรมการ
๑๔. พันตำรวจเอก จรุงวิทย์ ภูมมา	กรรมการ
๑๕. นายเฉลิมชัย เฟื่องคอน	กรรมการ
๑๖. นายประดิษฐ์ เหลืองอร่าม	กรรมการ
๑๗. นายสุขชัย บุตรสาระ	กรรมการ
๑๘. นายอน กาจกระโทก	กรรมการ

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด” เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบและนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุมวุฒิสภาต่อไป

เสรี สุวรรณภานนท์

(นายเสรี สุวรรณภานนท์)

ประธานคณะกรรมการการพัฒนากำหนดเมือง

และการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวอรัทัย แหวนนาค)

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการการพัฒนากำหนดเมือง

และการมีส่วนร่วมของประชาชน

คำนำ

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความรู้สึกนึกคิด แสดงออกถึงสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกถึงปัญหาที่กำลังเผชิญ แนวทางการแก้ไขปัญหาและการลงมือปฏิบัติ

ในสถานการณ์ปัจจุบันภาคประชาชนระดับจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ ได้มีการรวมตัวกันในรูปแบบประชาสังคมที่หลากหลายและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารราชการให้มีความโปร่งใส สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในหลายพื้นที่ภาคประชาสังคมเหล่านี้มีความเข้มแข็งอย่างมากในการทำงานเชิงพื้นที่ จึงควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการรวมตัวกันเพื่อรวบรวมองค์ความรู้และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างยั่งยืน

คณะกรรมการการจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา เป้าหมาย แนวคิด รูปแบบการรวมตัวพัฒนาการการมีส่วนร่วม และการดำเนินงานของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด

คณะกรรมการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการพิจารณาศึกษาฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยการนำข้อมูลจากรายงานการพิจารณาศึกษาฉบับนี้ไปปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

คณะกรรมการการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

หน้าว่าง

หน้าว่าง

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญภาพ.....	ญ
รายนามคณะกรรมการ.....	ช
รายนามคณะอนุกรรมการ.....	ฉ
รายงานการพิจารณาศึกษา.....	ฎ
บทสรุปผู้บริหาร.....	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๒
๑.๓ ขอบเขตของการพิจารณา.....	๒
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๒
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๒
๑.๖ กรอบการพิจารณา.....	๓
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง.....	๕
๒.๑ ความหมายของภาคประชาสังคม.....	๕
๒.๒ องค์ประกอบสำคัญและรูปแบบของประชาสังคม.....	๗
๒.๓ การขยายตัวของแนวคิดประชาสังคมในประเทศไทย.....	๙
๒.๔ แนวคิดและความหมายของการมีส่วนร่วม.....	๑๐
๒.๕ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม.....	๑๓
๒.๖ ระดับชั้นของการมีส่วนร่วม.....	๑๔
๒.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม.....	๑๗
บทที่ ๓ วิธีการพิจารณาศึกษา.....	๒๑
๓.๑ วิธีการศึกษา.....	๒๑
๓.๒ การคัดเลือกกรณีศึกษา.....	๒๒
๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๒
บทที่ ๔ ผลการศึกษารายงาน.....	๒๓
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการการมีส่วนร่วม กรณีเครือข่ายอัยกเมืองน่าน จังหวัดน่าน.....	๒๔

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีการขับเคลื่อนเครือข่ายภาคประชาชนสู่การบูรณาการยุทธศาสตร์ ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดเชียงราย.....๒๙	
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีเครือข่ายคนฮักถิ่น จังหวัดอำนาจเจริญ.....๓๑	
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีสภาฮักแพงเบิ่งแงงมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม.....๓๖	
๔.๕ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.....๓๙	
๔.๖ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีการพัฒนานโยบายสาธารณะและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดสุพรรณบุรี...๔๒	
๔.๗ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนสู่การปฏิบัติ ของศูนย์พัฒนาการเมือง ภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดตราด.....๔๔	
๔.๘ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีกลุ่มคนรักเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี.....๔๖	
๔.๙ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีสภาพลเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช.....๔๘	
๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีโครงการพัฒนาเมืองภูเก็ตแบบมีส่วนร่วมเมืองนำอยู่คู่คุณธรรม.....๕๑	
บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....๕๗	
๕.๑ สรุปผลรายงานการพิจารณาศึกษา.....๕๗	
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....๖๒	
บรรณานุกรม.....๖๙	

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

- ๑ แสดงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้คำจำกัดความของประชาสังคม
จำแนกตามช่วงศตวรรษ.....๕
- ๒ สรุปจุดเริ่มต้น ปัจจัยความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคที่สะท้อนถึงพัฒนาการ
ของแต่ละพื้นที่.....๕๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ กรอบการพิจารณา.....	๓
๒ ระดับขั้นของการมีส่วนร่วม.....	๑๖
๓ สรุปตัวแบบการพัฒนาและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคม ระดับจังหวัด เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น.....	๖๕

คณะกรรมการการพัฒนากองเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

นายเสรี สุวรรณภานนท์
ประธานคณะกรรมการ

นายจเด็จ อินสว่าง
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่หนึ่ง

นายวันชัย สอนศิริ
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สอง

นายดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สาม

ว่าที่ร้อยตรี วงศ์สยาม เฟื่องพานิชภักดิ์
เลขานุการคณะกรรมการ

นายพลเดช ปิ่นประทีป
โฆษกคณะกรรมการ

นายสถิตย์ ลิ้มพงศ์พันธุ์
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายพิทักษ์ ไชยเจริญ
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเอก วัฒนา สรรพานิช
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

กรรมการ

นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ

นายกำพล เลิศเกียรติดำรงค์

นายคำบุญ สิทธิสมาน

นายจรินทร์ จักกะพาก

พันตำรวจเอก จรุงวิทย์ ภูมมา

นายเฉลิมชัย เฟื่องคอน

นายประดิษฐ์ เหลืองอร่าม

นายสุชัย บุตรสาระ

นายอน กาจกระโทก

นางสาวอรัทัย แหวนาค
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ

คณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน

นายพลเดช ปิ่นประทีป
ประธานคณะอนุกรรมการ

นายอน กาจกระโทก
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง

นายพิทักษ์ ไชยเจริญ
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง

นายชิตีเดชธนทัต เสกขุนทด
อนุกรรมการ

นายเชื้อ อันจินดา
อนุกรรมการ

นายณรงค์ศักดิ์ บรรลือเชตร
อนุกรรมการ

นายบรรพหาร บุญเขต
อนุกรรมการ

นายสรณะ เทพเนาว์
อนุกรรมการ

นายสุรพงษ์ พรหมเท้า
อนุกรรมการ

นางสาวเขมิกา วิชญกานต์
อนุกรรมการ

นายคนุสสัน สุภวัตรวรคุณ
อนุกรรมการและเลขานุการ

นางสาวมทิรา เครือพงศ์ศักดิ์
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าว่าง

รายงานการพิจารณาศึกษา

เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด

ของคณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ คณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กึ่งการ พิจารณาขอโทษเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเมืองและการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พิจารณา ศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษารายงานดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาต่อวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘ ดังนี้

๑. การดำเนินงาน

๑.๑ คณะกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑.๑.๑ นายเสรี สุวรรณภานนท์	ประธานคณะกรรมการ
๑.๑.๒ นายจเด็จ อินสว่าง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑.๑.๓ นายวันชัย สอนศิริ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๑.๑.๔ นายดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๑.๑.๕ ว่าที่ร้อยตรี วงศ์สยาม เพ็งพานิชภักดิ์	เลขานุการคณะกรรมการ
๑.๑.๖ นายพลเดช ปิ่นประทีป	โฆษกคณะกรรมการ
๑.๑.๗ นายสถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑.๑.๘ นายพิทักษ์ ไชยเจริญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑.๑.๙ พลเอก วัฒนา สรรพานิช	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑.๑.๑๐ นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	กรรมการ
๑.๑.๑๑ นายกำพล เลิศเกียรติดำรงค์	กรรมการ
๑.๑.๑๒ นายคำคุณ สิริธิดสมาน	กรรมการ
๑.๑.๑๓ นายจรินทร์ จักกะพาก	กรรมการ
๑.๑.๑๔ พันตำรวจเอก จรุงวิทย์ ภูมมา	กรรมการ
๑.๑.๑๕ นายเฉลิมชัย เฟื่องคอน	กรรมการ

๑.๑.๑๖ นายประดิษฐ์ เหลืองอร่าม	กรรมธิการ
๑.๑.๑๗ นายสุชัย บุตรสาระ	กรรมธิการ
๑.๑.๑๘ นายออน กาจกระโทก	กรรมธิการ

๑.๒ คณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน เสนอต่อคณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เพื่อพิจารณาศึกษาเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑.๒.๑ หน้าที่และอำนาจของคณะอนุกรรมการ

๑.๒.๑.๑ พิจารณาศึกษา ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางการจัดทำข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในกระบวนการออกกฎหมายของประเทศ ตลอดจนติดตาม วิเคราะห์ประเด็นปัญหาอุปสรรค ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑.๒.๑.๒ กระทำกิจการ พิจารณา สอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑.๒.๑.๓ ศึกษาแนวทางและจัดทำข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศ รวมถึงข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของกลุ่ม องค์กรและเครือข่ายพลเมืองในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นและสังคมฐานล่าง

๑.๒.๑.๔ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

๑.๒.๒ คณะอนุกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑.๒.๒.๑ นายพลเดช ปิ่นประทีป	ประธานคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๒.๒ นายออน กาจกระโทก	รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่หนึ่ง
๑.๒.๒.๓ นายพิทักษ์ ไชยเจริญ	รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สอง
๑.๒.๒.๔ นายคณุตสัน ศุภวัตรวรคุณ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒.๒.๕ นางสาวมทิรา เครือพงศ์ศักดิ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒.๒.๖ นายกษิติเดชธนทัต เสกขุนทด	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๗ นางสาวเขมิกา วิชญากานต์	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๘ นายเชื้อ ฮั่นจินดา	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๙ นายณรงค์ศักดิ์ บรรลือเขตร	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๑๐ นายบรรหาร บุญเขต	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๑๑ นายสรณะ เทพเนาว์	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๑๒ นายสุรพงษ์ พรหมเท้า	อนุกรรมการ

๑.๓ คณะกรรมาธิการได้มีมติแต่งตั้งนางสาวอรทัย แหวนนาค ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน คณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุม วุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ วรรคสี่

๒. วิธีพิจารณาศึกษา

๒.๑ คณะอนุกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีการพิจารณาศึกษา จำนวน ๒ ครั้ง ดังนี้

๒.๑.๑ การประชุมคณะอนุกรรมาธิการ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓ วันพุธที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๒.๑.๒ การประชุมคณะอนุกรรมาธิการ ครั้งที่ ๖/๒๕๖๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓

๒.๒ คณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาศึกษาในการประชุมคณะกรรมาธิการ ครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๔ วันอังคารที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๔

๓. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด” โดยคณะอนุกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาและเสนอที่ประชุม คณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณา ซึ่งคณะกรรมาธิการได้พิจารณารายงานของคณะอนุกรรมาธิการ ด้วยความละเอียดรอบคอบแล้วและได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็นรายงาน การพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ

คณะกรรมาธิการจึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ พร้อมทั้ง ข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดตามรายงานท้ายนี้ เพื่อให้วุฒิสภาได้พิจารณา หากวุฒิสภาให้ความ เห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการขอให้โปรดแจ้งไปยังสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สำนักงานกองทุน เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สมาคมองค์การบริหารส่วน จังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาล แห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาและดำเนินการตามแต่จะเห็นสมควรต่อไป เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ
และประชาชนสืบไป

ว่าที่ร้อยตรี

(วงศ์สยาม เฟิงพานิชักดี)

เลขาธิการคณะกรรมการการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

บทสรุปผู้บริหาร

ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของประชาสังคมระดับจังหวัด

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความรู้สึกนึกคิด แสดงออกถึงสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกถึงปัญหาที่กำลังเผชิญ แนวทางการแก้ไขปัญหาและการลงมือปฏิบัติ

ในสถานการณ์ปัจจุบันภาคประชาชนระดับจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ ได้มีการรวมตัวกันในรูปแบบประชาสังคมที่หลากหลายและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารราชการให้มีความโปร่งใส สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในหลายพื้นที่ภาคประชาสังคมเหล่านี้มีความเข้มแข็งอย่างมากในการทำงานเชิงพื้นที่ จึงควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการรวมตัวกันเพื่อรวบรวมองค์ความรู้และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา เป้าหมาย แนวคิด รูปแบบการรวมตัวพัฒนาการการมีส่วนร่วม และการดำเนินงานของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด

ขอบเขตและวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาเอกสาร (Documentation) โดยเลือกพื้นที่กรณีศึกษาจากระยะเวลาการทำงานของภาคประชาสังคมในจังหวัดที่ดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี มีข้อมูลการดำเนินงานที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ และกระจายตัวอยู่ตามภูมิภาค รวม ๑๐ พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดน่าน จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดตราด และจังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดกรอบของการศึกษาออกเป็น ๕ ประเด็นหลัก คือ

- (๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตัว
- (๒) แนวคิด/เป้าหมาย
- (๓) องค์ประกอบ/รูปแบบการรวมตัว/กระบวนการมีส่วนร่วม
- (๔) กิจกรรมที่ดำเนินการ และ
- (๕) สภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

ผลการพิจารณาศึกษา พบดังนี้

๑. ภาพรวมของภาคประชาสังคมจังหวัด ๑๐ กรณีศึกษา

การรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมจังหวัดในกลุ่มที่ศึกษา เครือข่ายที่มีอายุยาวนานที่สุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ เครือข่ายอภัยเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยมีอายุกลุ่มเครือข่ายยาวนานที่สุด คือ ๓๐ ปี รองลงมาคือ กลุ่มเครือข่ายคนรักเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี คือ ๒๔ ปี และ กลุ่มเครือข่ายคนฮักถิ่น จังหวัดอำนาจเจริญที่มีอายุเครือข่าย ๑๘ ปี

รูปแบบการรวมตัวมีจุดเริ่มและพัฒนาการที่มีความหลากหลาย สามารถแบ่งได้เป็น ๔ รูปแบบ คือ

- (๑) การรวมกลุ่มกันโดยเครือข่ายภาคประชาชน ประกอบด้วย จังหวัดน่าน จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดเพชรบุรี

(๒) การรวมกลุ่มกันโดยศูนย์การเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดตราด

(๓) การรวมกลุ่มกันโดยเครือข่ายภาคเอกชน คือ จังหวัดขอนแก่น และ

(๔) การรวมกลุ่มกันโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ จังหวัดภูเก็ต

๒. ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรค

จากการศึกษาพบว่า มีปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วมกัน ๒ ประการ ที่สามารถทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน คือ “การกำหนดจุดมุ่งหมายหรือประเด็นความสนใจร่วมกัน” และ “การมีบุคคลในพื้นที่ที่มีประสบการณ์หลากหลายมาร่วมมือกันทำงานด้วยความเสียสละ” ซึ่งสอดคล้องกับอีกหลายพื้นที่จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

๒.๑ สำหรับกรณีของเครือข่ายฮักเมืองน่าน และกลุ่มเครือข่ายคนฮักถิ่น ยังมีปัจจัยสนับสนุน คือ “การจัดการการทำงานของเครือข่ายให้เป็นระบบ” ซึ่งมีทั้งการจัดทะเบียนในรูปแบบของมูลนิธิ และการตั้งกองทุนขึ้นมาสนับสนุนการทำงานเป็นการเฉพาะ

๒.๒ ปัจจัยสำคัญประการต่อมา คือ “มีการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ” เพราะจากกรณีศึกษาจะพบว่า การรวมกลุ่มของประชาสังคมจากการที่มีบุคคลมาทำงานร่วมกันอย่างหลากหลาย ทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ ดังนั้น ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้จึงต้องมีการทำงานในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ทุกคนทุกกลุ่มได้มีบทบาทตามความสามารถและความถนัดเพื่อดึงศักยภาพออกมาใช้ในการทำงานร่วมกัน

๒.๓ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของภาคประชาสังคมให้ประสบความสำเร็จอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องยอมรับว่ามีความสำคัญและความจำเป็นในการทำงาน คือ “การมีเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอ” จากการศึกษาพบว่า เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จในการรวมตัวกันของภาคประชาสังคมเริ่มต้นทุนประเดิมในการทำงาน ในขณะที่หลายเครือข่ายแม้ว่าจะเริ่มต้นการทำงานด้วยใจที่เสียสละและมีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่แต่การทำงานในระยะต่อมาก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งปัจจัยนี้เองยังได้ส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการทำงานเพราะขาดงบประมาณที่เพียงพอ

๒.๔ ปัจจัยสนับสนุนที่มีส่วนช่วยในการรวมกลุ่มของประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง คือ “การเริ่มต้นการทำงานอย่างเป็นวิชาการกับหน่วยวิชาการในพื้นที่” ดังกรณีของกลุ่มคนรักเมืองเพชรที่มีจุดเริ่มต้นจากการทำวิจัยร่วมกับอาจารย์และคณบดีวิจัยท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีและกรณีสภาฮักแพง เบ็งแงง คนมหาสารคาม ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

๓. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานและความสำเร็จในการรวมกลุ่ม

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานและความสำเร็จของภาคประชาสังคม ประกอบด้วย

๓.๑ การขาดความไว้วางใจกันระหว่างกลุ่มเครือข่ายที่มาทำงานร่วมกัน

๓.๒ การขาดงบประมาณที่เพียงพอ

๓.๓ ขาดบุคลากรเข้ามาสานต่อการทำงานในพื้นที่ให้เกิดความต่อเนื่อง เพราะต้องออกไปทำงานต่างถิ่น

๓.๔ ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของตนเองในฐานะของความเป็นพลเมือง

๓.๕ การคุกคามของฝ่ายที่เสียประโยชน์จากการรวมกลุ่มในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของภาคประชาสังคม

๓.๖ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ ขาดการปฏิบัติและการตอบสนองของหน่วยราชการในเรื่องของการมีส่วนร่วม

๔. ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถขยายไปได้กว้างขึ้น เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานด้านการพัฒนาและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นและเพื่อใช้กับการดำเนินงานในด้านอื่นซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน คณะทำงานมีข้อเสนอแนะดังนี้

๔.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไปสำหรับภาคประชาสังคม

๔.๑.๑ ในการสร้างและพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ควรมีการจัดเวทีสาธารณะ โดยเชิญคนที่มีศักยภาพในพื้นที่จากภาคส่วนที่มีความหลากหลายมาเข้าร่วมเวที และต้องนำข้อมูลจากเวทีสาธารณะที่ได้มาหาประเด็นหรือปัญหาร่วมของชุมชนและรวบรวมข้อมูลประกอบเพื่ออธิบายสถานการณ์ปัญหาให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้นำชุมชนได้พัฒนาทักษะความสามารถของตนเอง เกิดวาทะศุขกันของผู้นำในแต่ละพื้นที่ จนได้ข้อสรุปและแนวทางจัดการปัญหาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนในการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ

๔.๑.๒ ต้องมีการสร้างความไว้วางใจและความมั่นใจในการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ โดยอาจใช้วิธีการหาคนกลางที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันมากที่สุดในการประสานงานระหว่างกลุ่มเครือข่าย

๔.๑.๓ ต้องมีกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนในเรื่องบทบาทของตนในฐานะพลเมือง และทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ โดยในเวทีดังกล่าวควรเชิญหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคประชาชนมาเข้าร่วมในกิจกรรม เพื่อเป็นการให้หน่วยงานราชการได้เกิดความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในการประสานงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมเมื่อต้องมีการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือสนับสนุนการทำงานซึ่งอาจใช้วิธีการและเทคนิคการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือ

๔.๒ ข้อเสนอต่อภาครัฐ

๔.๒.๑ ต้องมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายประชาสังคม อาจจะผ่านงบประมาณไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐโดยตรง เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. หรือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือ สถาบันพระปกเกล้า ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการขับเคลื่อนศูนย์การเมืองภาคพลเมืองอยู่ในหลายจังหวัด เพื่อให้การทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมเกิดความต่อเนื่องและสามารถขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔.๒.๒ สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนวิถีคิดและความเคยชินจาก “การพัฒนาโดยอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐ” มาเป็น “การพัฒนาบนฐานคิดการพึ่งพาตนเอง” เพื่อลดภาระการพึ่งพิงภาครัฐ สนับสนุนให้องค์กรชุมชนที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายงานพัฒนาเป็นผู้มีภาระหน้าที่หลักที่จะปรับเปลี่ยนวิถีคิดและการแสดงบทบาทของตน ให้เป็นผู้ขับเคลื่อนงานการพัฒนาอย่างแท้จริง รวมกลุ่มและการแบ่งงานกันทำภายใต้สำนักการพึ่งพาตนเอง

๔.๒.๓ สนับสนุนให้ประชาชนซึ่งมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง สามารถรวมตัวกันทำงานพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกันเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหา ความต้องการของตนเองได้ โดยมีสถานภาพและบทบาทที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ให้ร่วมจัดทำบริการสาธารณะกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าเป็นฝ่ายรอรับการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากเบื้องล่างคือ ชุมชนท้องถิ่น (Bottom - Up) โดยองค์กรชุมชนมีเป้าหมายลดภาระการพึ่งพิงภาครัฐ และสร้างเป้าหมายการต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนโยบายสาธารณะระดับพื้นที่

๔.๒.๔ ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเครือข่าย จากเครือข่ายในลักษณะที่แยกตามประเด็นมาเป็นเครือข่ายในลักษณะเชิงพื้นที่ตำบลหรือชุมชน เพื่อช่วยส่งเสริมบทบาทการทำงานให้กับสมาชิกรายใหม่ได้เข้ามาทำงาน

๔.๒.๕ สนับสนุนให้องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง เข้ามามีบทบาทความร่วมมือทำงานการพัฒนาพื้นที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับการตัดสินใจร่วมกันในแผนพัฒนา โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยช่วยหนุนเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินภารกิจจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะได้อย่างเป็นอิสระตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ ผนวกกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาของประชาชน

๔.๒.๖ ให้มีการบูรณาการแผนชุมชนเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการบูรณาการงบประมาณ ภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ฯลฯ

๔.๒.๗ ควรกำหนดตัวชี้วัดหรือจัดทำมาตรฐานที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมและสูงกว่าที่บัญญัติไว้

๔.๒.๘ เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ จึงควรปรับแก้กฎหมายที่มีข้อขัดขัด และส่งเสริมการใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหลักในการเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่

๔.๓ ข้อเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรในระดับพื้นที่และมีความใกล้ชิดกับประชาชนและยังมีความเกี่ยวข้องกับการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่อย่างมาก ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความเข้มแข็งและการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ดังนั้น จึงต้องมีการสร้างศักยภาพในการพึ่งตนเองของท้องถิ่นจากฐานของท้องถิ่นเอง โดยมีข้อเสนอแนะ ได้แก่

๔.๓.๑ ปรับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อองค์กรชุมชน และปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานขององค์กรชุมชนในความสัมพันธ์แบบเป็นหุ้นส่วนด้านการพัฒนาพื้นที่

๔.๓.๒ ปรับแนวความคิดการพัฒนาท้องถิ่น ไม่ใช่การย่อส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติให้เล็กลงมาเป็นระดับท้องถิ่น แต่เป็นการพัฒนาระบบการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก และปรับบทบาทการจัดบริการสาธารณะให้เป็นเชิงตั้งรับได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน

๔.๓.๓ จัดทำ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น” ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ในความสัมพันธ์ต่างระดับ พัฒนาให้เป็นยุทธศาสตร์เฉพาะพื้นที่โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคี งานพัฒนาได้มีช่องทางความร่วมมือในปฏิบัติการพัฒนาท้องถิ่นให้สำเร็จ เช่น เรื่องการบริหารจัดการน้ำ เพื่อการเกษตร การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ การใช้พลังงาน ทางเลือก การสร้างตลาดหรือร้านค้าชุมชนการรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากฟาร์มของเกษตรกร

๔.๓.๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการแสวงหาความร่วมมือในลักษณะ ภาคร่วมพัฒนา เพื่อเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นจากฐานงานพัฒนา เชิงประเด็นที่หลากหลายให้เกิดขึ้น

๔.๓.๕ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมบนฐานธรรมาภิบาลทั้งในเรื่อง การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ร่วมรับประโยชน์ โดยพัฒนาช่องทางการมีส่วนร่วมในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือ ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรของท้องถิ่น อย่างต่อเนื่องและจริงจังโดยเฉพาะงานให้บริการประชาชน และมีการลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจปัญหา และรับทราบความต้องการของประชาชน โดยเน้นการทำงานเชิงรุก

ในการนี้ คณะกรรมาธิการได้พิจารณารายงานฉบับนี้เรียบร้อยแล้ว และได้มีมติเห็นชอบ ขอให้วุฒิสภาได้โปรดแจ้งรายงานฉบับนี้ไปยังสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน (องค์การมหาชน) สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคม องค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการ ปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานขับเคลื่อน การปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด แสดงออกถึงสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกถึงปัญหาที่กำลังเผชิญ แนวทางการแก้ไขปัญหา และการลงมือปฏิบัติ ขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยเฉพาะการพัฒนาท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ที่ทราบปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงช่วยสร้างความเป็นเจ้าของ ลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ตลอดจนสามารถลดความขัดแย้งในขั้นตอนการปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และในยุคปัจจุบันการพัฒนาประเทศไทย ๔.๐ โดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value – Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ผ่านกลไก “ประชารัฐ” ได้เป็นต้นแบบหนึ่งของการสร้างการมีส่วนร่วมที่มีทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงการประสานพลังจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมทั้งภาคส่วนย่อยอื่น ๆ มาช่วยขับเคลื่อนประเทศในแต่ละด้านอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน (เลิศพร อุดมพงษ์ และ นิตยา โพธิ์นอก, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Democracy) ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงทั้งทางการเมือง และการบริหารราชการ ดังปรากฏอย่างชัดเจนในเนื้อหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และต่อเนื่องในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ให้สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในหลาย ๆ มาตรา ส่งผลให้เกิดกระแสการตื่นตัวของประชาชนในเรื่องสิทธิมนุษยชน มีการเรียกร้องสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมเรื่องต่าง ๆ โดยประชาชนเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น มีการรวมตัวเป็นกลุ่มประชาสังคม และเริ่มเรียกร้องในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและบริหารงานภาครัฐที่โปร่งใสเป็นธรรม ส่งผลให้ภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ภาคประชาชนระดับจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ ได้มีการรวมตัวกันในรูปแบบประชาสังคมที่หลากหลายและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารราชการให้มีความโปร่งใส สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในหลายพื้นที่ภาคประชาสังคมเหล่านี้มีความเข้มแข็งอย่างมากในการทำงานเชิงพื้นที่ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการรวมตัวกันของภาคประชาสังคมในระดับจังหวัดขึ้น เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะช่วยสนับสนุนให้ประชาสังคมระดับจังหวัดเกิดความเข้มแข็ง และสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์

คณะกรรมการได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการพิจารณาศึกษาไว้ดังนี้

- ๑) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา เป้าหมาย แนวคิด รูปแบบการรวมตัว พัฒนาการ การมีส่วนร่วม และการดำเนินงานของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด
- ๒) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด

๑.๓ ขอบเขตของการพิจารณา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาเอกสาร (Documentation) ซึ่งกรณีศึกษาของภาคประชาสังคมระดับจังหวัดนั้น คณะทำงานพิจารณาจากระยะเวลาการทำงานของภาคประชาสังคมต้องดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และต้องมีข้อมูลการดำเนินงานที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ ทำให้ได้ตัวอย่างกรณีศึกษารวม ๑๐ พื้นที่ครอบคลุมทุกภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดน่าน จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดตราด และจังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดกรอบของการศึกษาออกเป็น ๕ ประเด็นหลัก คือ (๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตัว (๒) แนวคิด/เป้าหมาย (๓) องค์ประกอบ/รูปแบบการรวมตัว/กระบวนการมีส่วนร่วม (๔) กิจกรรมที่ดำเนินการ และ (๕) สภาพปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

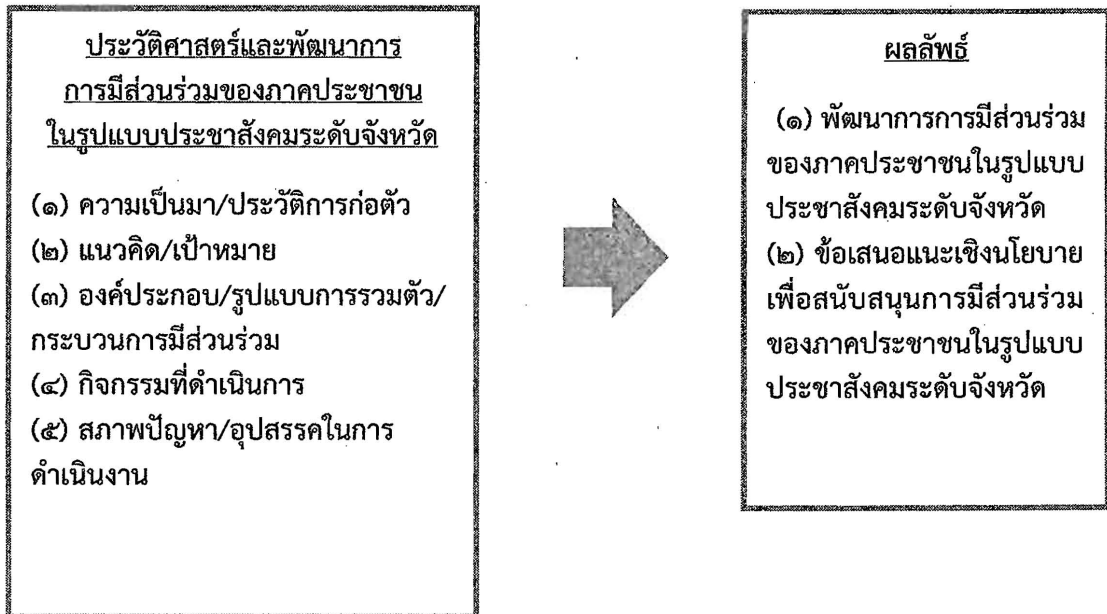
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

- ๑) ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน หมายถึง ที่มาของการก่อตัว แนวคิด เป้าหมาย องค์ประกอบ การรวมตัวกันของประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด ที่มาร่วมกันคิด วิเคราะห์ กำหนดแผนงาน ร่วมมือกันทำกิจกรรมการพัฒนา หรือเพื่อแก้ไขปัญหา คุณภาพชีวิตประชาชน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินงานในจังหวัดกรณีศึกษา
- ๒) ประชาสังคมระดับจังหวัด หมายถึง ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมในรูปแบบที่เป็น และไม่เป็นองค์กรที่รวมตัวกันจากกลุ่มคนในพื้นที่ซึ่งมีที่มาหลากหลายทั้งภาครัฐการ ภาควิชาการ ภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งมีการรวมตัวกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี ในจังหวัดกรณีศึกษา

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ได้ข้อมูลของภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ในเรื่องของเป้าหมาย แนวคิด ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนตามภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย
- ๒) ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด ที่จะทำให้องค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

๑.๖ กรอบการพิจารณา

ภาพที่ ๑ กรอบการพิจารณา

หน้าว่าง

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัดนี้ ได้นำเสนอ แบ่งเป็น ๗ หัวข้อ ดังนี้

- ๒.๑ ความหมายของภาคประชาสังคม
- ๒.๒ องค์ประกอบสำคัญและรูปแบบของประชาสังคม
- ๒.๓ การขยายตัวของแนวคิดประชาสังคมในประเทศไทย
- ๒.๔ แนวคิดและความหมายของการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
- ๒.๖ ระดับชั้นของการมีส่วนร่วม
- ๒.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

๒.๑ ความหมายของภาคประชาสังคม

นิยามของคำว่า “ประชาสังคม” ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในทวีปยุโรปราวศตวรรษที่ ๑๗ โดยนิยามดังกล่าวอ้างถึงคำอธิบายของเฮเกลในจดหมายที่ส่งถึงมาร์ก (Marx) ในวันที่ ๒๓ กันยายน ค.ศ. ๑๘๕๒ ว่า ประชาสังคม หมายถึง ระบบของความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของการรวมกันของประชาชนโดยอิสระจากรัฐและครอบครัว โดยมีคุณลักษณะสำคัญ คือ มีการลงแรง “ฟรี” และมีการตลาดที่มีระบบของการบังคับใช้กฎหมาย ระบบของการรวมตัวด้วยความสมัครใจ ซึ่งนับถึงปัจจุบัน การให้คำจำกัดความของประชาสังคมมีความเป็นพลวัตไปตามยุคสมัย ทั้งในแง่ของมุมมองและการเพิ่มเติมประเด็นต่าง ๆ หากแบ่งลักษณะพลวัตของคำจำกัดความหรือการให้นิยามของประชาสังคมในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยพิจารณาร่วมกับบริบทที่เกี่ยวข้องตามช่วงศตวรรษแล้ว สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้คำจำกัดความของประชาสังคม จำแนกตามช่วงศตวรรษ (ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๕๒)

ประเด็น \ ช่วงเวลา	ศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘	ศตวรรษที่ ๑๘ - ๑๙	ศตวรรษที่ ๒๐	ศตวรรษที่ ๒๑
รูปแบบของอำนาจทางการเมือง	ระบบรัฐและรัฐที่ทันสมัยยุคแรก	คำสั่งของจักรวรรดินิยมและรัฐชาติ	รัฐสวัสดิการ	การปกครองสังคมโลกรวมรัฐข้างเคียง
ประเภทของสิทธิ	พลเรือน	การเมือง	เศรษฐกิจและสังคม	การขยายเรื่องของสิทธิ
รูปแบบของการบังคับในระดับโลก	สงคราม	สงครามและจักรวรรดินิยม	สงครามและสงครามเย็น	การบังคับใช้กฎหมายนานาชาติ

ช่วงเวลา ประเด็น	ศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘	ศตวรรษที่ ๑๘ - ๑๙	ศตวรรษที่ ๒๐	ศตวรรษที่ ๒๑
คำจำกัดความ ของประชาสังคม	รวมกับรัฐ ตรงข้ามกับ อนาธิปไตย (พวกที่ต้องการ ล้มรัฐบาล)	ต่างจากรัฐ รวมเรื่อง ของเศรษฐกิจ แต่ไม่รวมเรื่อง ครอบครัว	ต่างจากรัฐ และเรื่องทุน	การรวมตัวกัน และสถาบันที่เป็น อิสระระหว่างชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมได้ถูกนำเข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลากว่าสามทศวรรษ เป็นแนวคิดใหม่ในการมุ่งแก้ปัญหาทางการเมืองและสังคมในขณะนั้น และได้รับความสนใจมากขึ้นโดยลำดับซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับประชาสังคมที่สำคัญ ดังนี้ (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, ๒๕๕๖)

ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมในลักษณะที่เป็นการเกื้อหนุนให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง และเกิดคุณภาพทางสังคม ที่เรียกว่า “สังคมคุณภาพ” ซึ่งต้องมีการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน โดย “ชุมชน” ในที่นี้หมายถึง “การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง และมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม” ทั้งนี้ การที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้จะต้องเกิดจากความร่วมมือและการทำงานร่วมกันของภาคสังคมต่าง ๆ ซึ่งหมายรวมถึงภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนด้วย “สังคมคุณภาพ” ซึ่งเกิดได้ด้วยกระบวนการถักทอความรักของคนในสังคม ของคนในชุมชน ถักทอทั้งในแนวดิ่ง อันหมายถึงโครงสร้างอำนาจที่เป็นทางการและแนวนอน ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างพันธมิตร - เพื่อน - เครือข่าย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช เห็นว่า “ประชาสังคม” หมายถึง ทุก ๆ ส่วนของสังคม โดยรวมถึงภาครัฐ ภาคประชาชนด้วย โดยนัยยะนี้ ให้ความสำคัญกับ Civic Movement หรือ “วิถีประชา” ที่เป็นการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ โดยไม่มีการจัดตั้ง แต่เอาตัวกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” หรือ “อารยสังคม” ที่ครอบคลุมทุกชนชั้นของสังคม และเน้นเรื่องความสมานฉันท์ ความกลมเกลียว ความกลมกลืนในภาคประชาสังคม แต่ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับประเด็น “ชนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความผูกพัน” และ “สำนึกของความเป็นพลเมือง” กล่าวคือ ประชาสังคมโดยนัยยะนี้มิได้หมายถึงความเป็นชุมชนของสังคมชนบทเท่านั้น แต่หมายรวมถึง คนชั้นกลางภาคเมืองที่ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติ หรือไม่มีความคุ้นหน้า (Face to Face Relation) แต่เป็นความผูกพันที่ผู้คนหลากหลายมีต่อกัน บนพื้นฐานของความร่วมมือและการแสวงหาความมีส่วนร่วม และด้วยสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง (Citizenship)

ชูชัย ศุภวงศ์ ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” ที่กว้างขวางและกลมกลืนกับบริบทของสังคมไทย กล่าวคือ ประชาสังคม หมายถึง เมื่อเกิดวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลบซับซ้อนยากแก่การแก้ไข ผู้คนในสังคมมาร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic Group) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) เพื่อร่วมกัน

แก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic Network)

จากการประมวลแนวคิดและมุมมองของนักวิชาการต่าง ๆ สรุปได้ว่า ประชาสังคม คือ ประชาชนในสังคมมีจิตสำนึกร่วมกันมีการร่วมมือผ่านองค์กรที่หลากหลาย และมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลมีความคิดเพื่อสร้างเอกลักษณ์มีความผูกพันและความเชื่อร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐหรือเพื่อให้รัฐมีความสำนึกผิดชอบต่อสาธารณะ และการจะเกิดประชาสังคมได้นั้น ก็ต่อเมื่อประชาชนมีการรวมตัวกันโดยไม่มีรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการรวมตัวนั้น หากแต่อาจมีการสนับสนุนเพื่อให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมเองเท่านั้น โดยมีความเชื่อและจิตสำนึกร่วมกันในการรับผลประโยชน์จากรัฐหรือเปลี่ยนแปลงนโยบาย แต่มิใช่การยึดกุมอำนาจรัฐ การรวมกลุ่มนี้มาจากความต้องการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและการเรียกร้องผลประโยชน์ซึ่งอาศัยการรวมตัวผ่านนักการเมืองท้องถิ่น ดังนั้น การรวมกลุ่มจึงต้องอิสระ ได้รับการยอมรับตามกฎหมายและปลอดจากการควบคุมของรัฐตามกฎหมาย

๒.๒ องค์ประกอบสำคัญและรูปแบบของประชาสังคม

ประชาสังคม มีลักษณะเป็นหน่วยและองค์รวมของสังคมที่ประกอบกันขึ้นมาจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่ง Solomon และคณะ (๒๐๐๓: ๗ อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๕๒) เสนอแนวทางการพิจารณาว่า องค์กรที่มีลักษณะของการเป็นองค์กรประชาสังคม (Civil Society Organization) หรือภาคประชาสังคม (Civil Society Sector) ที่มีใช้องค์กรภาคธุรกิจนั้น ควรประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (๑) มีความสมัครใจ (๒) มีโครงสร้างองค์กร (๓) เป็นเรื่องส่วนบุคคล ที่ไม่เป็นส่วนของรัฐ (๔) ไม่แบ่งสรรกำไร และ (๕) ปกครองตนเอง

Larry Diamond (๒๕๓๗) นักรัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงด้านการพัฒนาประชาธิปไตย ให้ทัศนะต่อประชาสังคมว่า เป็นเวทีทางสังคมที่มีความเป็นอิสระจากรัฐและการเมือง ซึ่งมีตัวแสดงและกลุ่มผู้กระทำการทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่หลากหลายมาร่วมกันแสดงตน เพื่อเสนอความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความผูกพันและอัตลักษณ์ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องและสร้างผลประโยชน์ อันจะนำไปสู่การบรรลุจุดหมายร่วมกัน ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบของภาคประชาสังคมออกเป็น ๕ รูปแบบ ดังนี้

(๑) องค์กรอาสาสมัคร (Voluntary Organizations) จะเน้นให้สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มด้วยความสมัครใจ โดยที่ตัวองค์กรมีความเป็นอิสระจากรัฐ ประกอบไปด้วยรูปแบบย่อยได้เป็น

- องค์กรพัฒนาเอกชน (Non - Governmental Organization) ด้านต่าง ๆ อาทิ สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน การศึกษา และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทุกกลุ่มล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือมุ่งกระทำการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของส่วนรวมเช่นเดียวกัน

- องค์กรของผู้ผลิต (Producer Organization) มักจะเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น นักธุรกิจ สมาคมธุรกิจ สหภาพแรงงาน เป็นต้น

- องค์กรศาสนา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม (Religious, Cultural and Ethnic Organization)

(๒) สื่อมวลชนที่อิสระจากรัฐ

(๓) ชุมปัญญาที่มีความเป็นอิสระ (Think - Tanks) อาทิ สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยต่าง ๆ

(๔) การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เป็นอิสระรูปแบบต่าง ๆ (Autonomous Forms of Cultural Expression) รวมทั้งกรณีที่น่าจะเป็นการแสดงออกของตัวแสดงที่เป็นรายบุคคล

(๕) มูลนิธิเอกชน (Private Foundations) เป็นองค์การที่ให้ทุนสนับสนุนการทำงานของประชาสังคม เดวิท แมธิวส์ (ฐิรุฒิ เสนาคำ, ๒๕๔๐: ๕ - ๑๓) ได้สรุปผลการศึกษาของ กรีสแฮม (Vaughn Grisham) และโรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประชาสังคม ได้สรุปและชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญของประชาคม และสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความเข้มแข็งของประชาสังคมในบริบทของสังคมตะวันตกได้จากองค์ประกอบ ๖ ประการ คือ

(๑) โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร: ประชาสังคมต้องการพื้นที่สาธารณะและโอกาสที่จะพบปะ ซึ่งสถานที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการก่อเกิดเจตจำนงทางการเมือง (Political Will) เพื่อที่จะสร้างความเป็น “พลเมือง” ให้กับประชาชน ประชาสังคมจะเข้มแข็งหรือไม่สามารถตรวจสอบได้จากพื้นที่สาธารณะ (Public Space) และองค์รวมของพื้นที่สาธารณะก็คือ โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ (Civic Infrastructure) ของชุมชน โดยแยกโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะได้เป็น ๓ ระดับ คือ

- ระดับพื้นฐานล่าง คือ การพบปะกันของผู้คนเป็นครั้งคราว (Ad Hoc Associations) การพบปะนี้อาจเป็นการพบปะกันในสภาพพัฒนาท้องถิ่นหรือเพื่อนบ้าน

- ระดับกลาง คือ การรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อนร่วมงานด้านใดด้านหนึ่งหรือเป็นองค์กร

- ระดับสูงสุด คือ “องค์กรร่ม” (Umbrella Organizations) ที่เชื่อมองค์กรสมาชิกและสมาชิกเข้าหากัน การพบปะหรือองค์กรเหล่านี้ คือ ช่องทางการสื่อสาร (Channels of Communication)

(๒) กระบวนการสำคัญของชุมชน: ชีวิตสาธารณะของชุมชนหนึ่ง สามารถที่จะวัดได้ด้วยกระบวนการตัดสินใจของชุมชนในเรื่องสาธารณะ สิ่งหนึ่งที่จะต้องเกิดก่อนการตัดสินใจสาธารณะคือ “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการตัดสินใจ เนื่องจากในอดีตผู้นำเท่านั้นที่เป็นผู้ตัดสินใจ หรือเป็นผู้ชักนำคนในชุมชนให้เห็นคล้อยตามความคิดของตน ด้วยการแสวงหาหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ มาโน้มน้าวให้คนตัดสินใจตามมากกว่าเป็นการตัดสินใจของคนในชุมชนเอง ดังนั้น การเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็น “เจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

(๓) ภาวะการนำและผู้นำชุมชน: ชุมชนที่เข้มแข็งจะอยู่ในวิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่น นอกไปจากความเป็นผู้นำที่โดดเด่น หรือผู้กระทำคนสำคัญของชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกที่มีความสามารถที่จะคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างที่ กรีสแฮม ได้อ้างคำพูดของผู้นำคนหนึ่งของเมืองทูเปโลว่า “หากคุณต้องการชุมชนที่ดี คุณต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำด้วยตัวคุณเอง” ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีผู้นำที่หลากหลาย และตัวผู้นำจะต้องไม่แตกต่างจากชาวบ้านคนอื่น ๆ

(๔) กรอบแนวคิดหรือภาพที่อยู่ในหัวของคนในชุมชน: โดยเฉพาะกรอบแนวคิดในการแก้ปัญหาและการมองความเป็นไปของสรรพสิ่ง กรีสแฮม เรียกกรอบแนวคิดนี้ว่า “หลักนำการปฏิบัติ” (Guiding Principles) จะต้องเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะและการทำงานเพื่อส่วนรวม ดังหลักนำการปฏิบัติของชาวทูเปโลที่ว่า “อย่าเบียดเบียนของชุมชนไปให้คนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับชุมชน” หรือ “สร้างทีมงานยึดแนวทางของทีมงาน” และ “จงถือว่ามนุษย์ทุกคน คือ ทรัพยากรที่ล้ำค่า” เป็นต้น

และต้องมองอำนาจว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวคน ซึ่งอำนาจที่แท้จริงต้องมาจากประชาชน และทำให้เกิดความมั่นใจว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาท้องถิ่น” นั่นคือ คนในชุมชนทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชน

(๕) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน: พัทธัม สรุปลไว้ว่า ความสัมพันธ์กันในแนวระนาบ (เท่าเทียม) นำไปสู่เมืองที่มีระบบการปกครองที่ดีและเศรษฐกิจมั่งคั่ง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟีย และทำให้เศรษฐกิจของเมืองล้าหลัง สถาบันและคนจะต้องมีความสัมพันธ์กันทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มธุรกิจ กลุ่มองค์กรประชาชน โรงเรียน องค์กรชุมชน ฯลฯ

(๖) สำนึกความเป็นชุมชนและชนบแห่งการแบ่งปัน: ความเป็นชุมชนไม่ได้เริ่มด้วยธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมมือ ในทางตรงกันข้ามธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมมือเป็นสิ่งที่ก่อรูปขึ้นทีละน้อยจากกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน

โดยจะเห็นได้ว่า เมื่อประชาชนมารวมกลุ่มกันเป็นประชาสังคมก็มักจะมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือมีลักษณะที่เป็นองค์กรขึ้นมา หรือเรียกว่าเป็น “องค์กรภาคประชาสังคม” (Civil Society Organization: CSO) ซึ่งหากพิจารณาความหมายขององค์กรภาคประชาสังคมของไทยที่เป็นทางการตามบริบทของกฎหมาย ๒ ฉบับ คือ ระเบียบสำนักงานสภาพัฒนาการเมืองว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๑ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ จะพบการให้นิยามไว้ ดังนี้

(๑) กลุ่มประชาชนซึ่งรวมตัวกันโดยสมัครใจ มีระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้ มีวัตถุประสงค์ การดำเนินกิจกรรมและคุณลักษณะตามที่กำหนด และได้จัดตั้งการจัดตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด แต่มีให้หมายรวมถึงชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งรวมกันเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน

(๒) องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ด้านพัฒนาสังคมและไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน เช่น องค์กรหรือสถานสาธารณกุศลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาชน องค์กรสาธารณประโยชน์ และพลังพลเมือง แต่ไม่รวมถึงนิติบุคคล องค์กร หรือคณะบุคคลที่จัดตั้ง หรือดำเนินการโดยพรรคการเมือง หรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ หรือเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง

๒.๓ การขยายตัวของแนวคิดประชาสังคมในประเทศไทย

แม้แนวคิดประชาสังคมจะนำเข้ามาจากตะวันตกแต่ในระยะเริ่มแรก (ปี ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔) การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นสังคมนิยมโดยใช้ทฤษฎีความขัดแย้ง - ต่อสู้ทางชนชั้น และการปฏิวัติด้วยกำลังอาวุธยังล้นเหลือ แต่ความต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เอื้อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ที่ยากจน ยังมีอยู่ในหมุ่นักเคลื่อนไหว แนวคิดประชาสังคมถูกนำมาเสนอว่า เป็นแนวทางที่สันติกว่า และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่ยั่งยืนกว่า เพราะอาศัยการช่วงชิงการนำทางอุดมการณ์ - วัฒนธรรม แม้ว่าจะมีความยืดเยื้อยาวนานก็ตาม

สำหรับประเทศไทย แนวคิดประชาสังคมได้ค่อย ๆ ถูกสร้างขึ้น ทั้งจากการนำเข้าและการสร้างสรรค์เองของนักคิด นักเคลื่อนไหว นักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชนของไทย เพื่อใช้เป็นเสมือนร่มหรือโครงกรอบของการจัดสิ่งที่ดีและปฏิบัติอยู่ให้เชื่อมโยงกันเป็นองค์กรรวม เพื่อประโยชน์ในการอธิบายปรากฏการณ์ในการเปลี่ยนแปลงสังคมและในการสร้างจินตนาการถึงสังคมในอุดมคติของแต่ละกลุ่ม

การเคลื่อนไหว ๒ อย่าง ซึ่งทำให้เกิดความต้องการแนวคิดที่เป็นลักษณะโครงการจากการเติบโตขององค์กรพัฒนาชุมชน ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ช่วงด้วยกัน (วรวิภา จำลองนาค, ๒๕๕๒) คือ

ช่วงแรก คือ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๘ เป็นช่วงขยายตัว เพิ่มจำนวนและปรับแนวทางการทำงานพัฒนาชนบทสู่การให้ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ชุมชนมีวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งสามารถเป็นฐานของการพัฒนาได้ เป็นที่มาของแนวคิด “วัฒนธรรมชุมชน” จากนั้นองค์กรพัฒนาเอกชนได้สร้างเครือข่ายพัฒนาระดับชาติด้วย

ช่วงที่สอง คือ ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๓๙ เป็นช่วงของการนำแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาใช้กำกับการทำงานพัฒนา เน้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการวิพากษ์แนวทางการพัฒนากระแสหลักที่รัฐใช้อยู่ ซึ่งเน้นความเจริญทางวัตถุ การพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งออก ซึ่งส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ ความล่มสลายของชุมชนไม่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง จากนั้นองค์กรพัฒนาเอกชนจึงได้พัฒนาตนเองเป็นผู้ผลักดันนโยบายการพัฒนา โดยเน้นประโยชน์แก่คนชนบทและผู้ยากไร้ในฐานะทางเลือกนโยบาย เท่ากับว่าองค์กรพัฒนาเอกชนเห็นว่า นอกเหนือจากการทำงานในพื้นที่แล้ว การมีบทบาทในการหาทางเปิดช่องทางการผลักดันทางการเมืองก็มีความจำเป็นและมีการเชื่อมต่อเป็นพันธมิตรกับคนเมือง ในการผลักดันในเรื่องเฉพาะตัวด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การเคลื่อนไหวขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ซึ่งคึกคักและมีความเป็นกลุ่มเป็นก้อนขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๓๐ เป็นต้นมา เป็นการผลักดันในมิติของการเมืองโดยตรงให้ประเทศเปลี่ยนผ่านสู่การที่นักการเมืองจากการเลือกตั้งมีบทบาทสูงสุดในการบริหารประเทศ การเคลื่อนไหวนี้มีฐานอยู่ที่ชนชั้นกลางบางส่วน ปัญญาชน นักวิชาชีพและผู้ใช้แรงงานบางส่วน คือ อยู่ในเมืองเป็นหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้มีรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาจากการเลือกตั้ง แต่องค์กรพัฒนาเอกชนในเมืองเหล่านี้ ก็เห็นปัญหาของการที่การเมืองตกอยู่ในทางสองแพร่งระหว่างอิทธิพลของทหาร - ข้าราชการ กับอิทธิพลของพรรคการเมือง - นักธุรกิจ หรือการร่วมมือกันระหว่างสองกลุ่มเหล่านี้ประชาชนโดยเฉพาะคนชั้นกลางไม่มีส่วนร่วมมากนัก การสร้างพลังที่สามของภาคประชาชนจึงเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕ นี้เองที่แนวคิดประชาสังคมหรือ Civil Society ได้ถูกนำมาใช้ในชื่อต่าง ๆ ในการอธิบายความร่วมมือในภาคประชาชนเพื่อสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยที่ก่อนหน้านี้แทบจะไม่มีการใช้แนวคิดนี้อย่างแพร่หลายแต่อย่างใด เห็นได้ว่า แนวคิดประชาสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้หรือสรรค์สร้างขึ้นเมื่อได้มีปรากฏการณ์ทางการเคลื่อนไหวของประชาชนข้ามชนชั้นนอกภาครัฐและโดยสันติวิธีเป็นด้านหลักเกิดขึ้นแล้ว ไม่ใช่ว่าแนวคิดเป็นตัวนำปรากฏการณ์สรุปได้ว่า แนวคิดประชาสังคมถูกนำมาใช้เพื่อเป็นร่มหรือโครงกรอบในการอธิบายและการหล่อหลอมยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งมีกลุ่มที่แตกต่างกันมากมายหลายกลุ่มเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

๒.๔ แนวคิดและความหมายของการมีส่วนร่วม

การนำแนวคิดของการมีส่วนร่วมมาใช้ในประเทศไทยนั้น ได้ปรากฏอย่างชัดเจน เริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) เป็นต้นมา และรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมาก แต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่การเมืองการปกครองที่เห็นว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน

อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คน ได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม (Young, ๒๐๐๒: ๑ - ๑๕) ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบท จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในชั้นปลาย และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน

การมีส่วนร่วมยังอธิบายได้ในหลายมิติ ทั้งในแง่ของมิติความลึก ทั้งในมิติความกว้าง

๑) การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

๒) การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓) ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

๔) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

๕) การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้ง สิทธิและหน้าที่ ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

๖) การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

๗) การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ กลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คน (Creighton, วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, ๒๕๔๓, น. ๑๙) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิด

ในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็น โดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน โดยเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ๓ ประการ คือ

๑) ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

๒) ต้องมีความเสมอภาค ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

๓) ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ มิเช่นนั้น ต้องเสริมสร้างความสามารถของประชาชนให้มีความสามารถเข้าร่วมได้

ส่วนองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมมี ๓ ด้าน คือ

๑) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่ง ๆ จะต้องมีความชัดเจนและเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

๒) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

๓) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

ทั้งนี้ มักพิจารณาผู้เข้าร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อาจได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนผู้สนใจอีกด้วย

โดยแท้จริงนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุก ๆ ประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางทั่ว ๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, ๒๕๔๓, น.๔๓ - ๔๕) ได้แก่

๑) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ

๒) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น

๓) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม

๔) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว

๕) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมายและต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) จึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูล ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้าง ฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยม ของสาธารณชน รวมทั้ง เป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, ๒๕๔๓, น. ๒๕ - ๒๘)

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริม ธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มี การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่า เสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้ง ความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

๒.๕ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

๒.๕.๑ การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาธิปไตย

หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (สถาบัน พระปกเกล้า, ๒๕๔๕) คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร มีการกระจายอำนาจ ในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน อำนาจ ในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม มีการมีส่วนร่วมของประชาชน มีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบาย และกระบวนการยุติธรรมได้

เนื่องจากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสำคัญโดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้ง มีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสาร สองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด”

ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (เครตัน, ๒๕๕๖)

๒.๕.๒ การมีส่วนร่วมของพลเมือง คือ รากฐานของประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใด ก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถือเป็นการป้องกันมิให้นักการเมืองกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็น โดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน

เครย์ตัน (๒๕๕๖) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จะมีส่วนช่วยให้ ๑) คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น ๒) ใช้ต้นทุนน้อยและความล่าช้าลดลง ๓) เกิดฉันทามติ ๔) การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น ๕) หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้าย ๖) คงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม ๗) สามารถคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชนได้ ๘) เกิดการพัฒนาภาคประชาสังคม

๒.๖ ระดับขั้นของการมีส่วนร่วม

โดยความเป็นจริงแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุก ๆ ประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางทั่ว ๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การตัดสินใจ และมีผลกระทบที่สำคัญ การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่ก็มีเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) จึงเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

Arnstein (๑๙๖๙) แบ่งระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น ๘ ระดับ จำแนกตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้มีความชัดเจนในเชิงความคิดรวบยอด ประกอบด้วย

๑) การครอบงำและบังคับความคิด (Manipulation): เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนกลายเป็นเพียงตรายางในคณะกรรมการต่าง ๆ และกลายเป็นผู้ที่ถูก “ให้การศึกษา” และ “ถูกชี้ทาง” โดยผู้ที่มีอำนาจ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จึงถูกมองว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบที่ไม่มีส่วนร่วมในเนื้อแท้ อีกทั้งโครงการต่าง ๆ ที่พวกเขาเข้าไปเป็นกรรมการนั้นยังไม่ค่อยมีความสำคัญจริง ๆ ต่อความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของพวกเขา

๒) การบำบัด (Therapy): เป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ไม่จริงจังและมีลักษณะยกตนข่มท่าน โดยผู้ที่มีอำนาจนั้นมองว่าคนที่ไม่มีความสามารถมีลักษณะที่เจ็บป่วยทางจิต ดังนั้นในกระบวนการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบำบัดปัญหาของคนที่ไม่มีความสามารถ แทนที่จะมองว่าปัญหาจริง ๆ นั้น เกิดจากโครงสร้างอคติ หรือการที่พวกเขาเหล่านั้นตกเป็นเหยื่อของอคติ หรือลอบประโลมผู้ที่ได้รับความเสียหายจากนโยบายว่าเหตุการณ์ร้าย ๆ จะไม่เกิดขึ้นอีก

๓) การแจ้งเพื่อทราบ (Informing): การแจ้งให้ประชาชนทราบว่าพวกเขามีสิทธิ ความรับผิดชอบ และทางเลือกนั้นเป็นการตั้งต้นที่ดีในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่บ่อยครั้งการแจ้งให้ประชาชนทราบว่าเขามีอำนาจและสิทธิอะไรนั้นเป็นเพียง “การแจ้งเพื่อทราบ” กล่าวคือเป็นการส่งข้อมูลข่าวสารทางเดียวจากข้าราชการสู่ประชาชน โดยไม่มีช่องทางให้ประชาชนสามารถสะท้อนความคิดเห็นของเขาขึ้นมา และประชาชนไม่มีอำนาจในการต่อรอง เครื่องมือที่สำคัญในกระบวนการแจ้งเพื่อทราบนี้ประกอบไปด้วย สื่อมวลชน ใบปลิว โปสเตอร์ และการตอบคำถาม นอกจากนี้แม้ว่าจะมีการประชุมประชาชน แต่การประชุมก็เต็มไปด้วยการให้ข้อมูลที่ไม่ลึกซึ้ง อีกทั้งประชาชนยิ่งเข้ามาประชุมก็ยิ่งทำให้ประชาชนไม่อยากจะมาประชุม เพราะมีการให้คำตอบที่ไร้สาระหรือเต็มไปด้วยภาษาทางเทคนิคที่ชาวบ้านไม่เข้าใจ ซึ่งทำให้ประชาชนจำต้องยอมรับข้อมูลเหล่านั้นและปล่อยให้เกิดการตัดสินใจทางการเมืองของผู้มีอำนาจและกลไกรัฐต่อไป

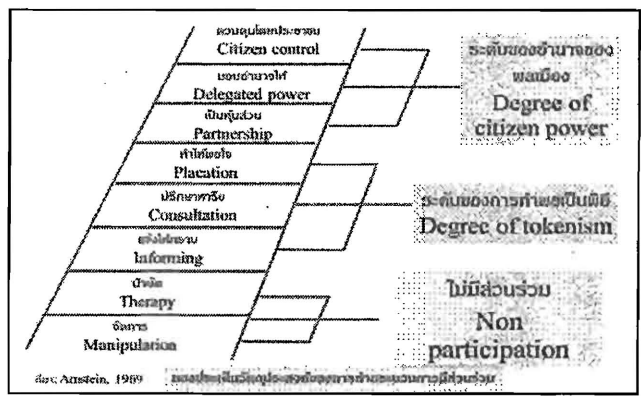
๔) การปรึกษาหารือ (Consultation): การปรึกษาหารือกับประชาชนนั้นแม้ว่าจะจะเป็นจุดตั้งต้นที่ดีของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าการปรึกษาหารือนั้น มีองค์ประกอบที่ไม่ครบถ้วนก็อาจเป็นเพียงการมีส่วนร่วมที่ไม่ให้หลักประกันว่าความกังวลและความคิดเห็นของพวกเขาจะได้รับการนำไปใช้ในการตัดสินใจด้วยว่า การปรึกษาหารือที่ไม่ได้นำความคิดเห็นของประชาชนไปใช้ในการตัดสินใจนั้นเป็นเสมือนการแต่งหน้าทาปากกระบวนการมีส่วนร่วมให้ดูดีขึ้นเท่านั้นเอง ทั้งที่จริงในการปรึกษาหารือดังกล่าวประชาชนนั้นกลายเป็นเพียงสถิติที่มีลักษณะนามธรรม และการวัดว่า การมีส่วนร่วมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ ก็อยู่แค่เรื่องว่ามีคนเข้ามาประชุมเท่าไร มีใครหยิบเอาเอกสารประกอบการประชุมกลับไปบ้าง และมีกี่คนที่ตอบแบบสอบถาม และในรายละเอียดนั้นแบบสอบถามที่ว่าด้วยเรื่องทัศนคตินั้นเป็นแบบสอบถามยอดนิยมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ โดยเฉพาะการมาสอบถามทัศนคติ โดยผู้ที่ตอบแบบสอบถามนั้นไม่ได้เห็นว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นหลังจากนั้นแม้แต่น้อย รวมไปถึงว่าการตอบแบบสอบถามต่าง ๆ นั้นประชาชนไม่ได้มีความเข้าใจว่าพวกเขามีทางเลือกใด ๆ บ้าง

๕) การปลอบโยน - ปิดปาก (Placation): เป็นกระทำโดยการจงใจคัดเลือกประชาชนบางคนเข้ามาอยู่ในคณะกรรมการโดยที่ประชาชนที่ถูกเลือกเข้าไบนั้นไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับชุมชนของเขาในแง่ที่จะต้องรับผิดชอบ (Accountable) ต่อประชาชนในพื้นที่ อาทิ เขาไม่ได้มาจากการคัดเลือกของประชาชนในพื้นที่ หรือมีผู้มีอำนาจยินยอมให้มีการแต่งตั้งคนเหล่านั้นเข้ามาอย่างน้อยแค่ไหน และมีบทบาทได้มากน้อยแค่ไหน นอกจากนี้ ประชาชนยังรู้สึกว่ายิ่งเข้าไปมีส่วนร่วมก็ยิ่งรู้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะมีผลสะท้อนต่อการวางแผนและดำเนินนโยบาย ด้วยข้อจำกัดเชิงเทคนิคที่ตนเองไม่มีเมื่อเทียบกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

๖) การเป็นหุ้นส่วน (Partnership): การเป็นหุ้นส่วนนั้นสะท้อนให้เห็นการแบ่งปันอำนาจกันระหว่างผู้ที่มีอำนาจกับประชาชนในการตัดสินใจ ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้คือ การที่เมื่อทั้งสองฝ่ายมีข้อตกลงร่วมกันในหลักการของการตัดสินใจแล้ว การเปลี่ยนแปลงหลักการดังกล่าวไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากฝ่ายเดียว การจะเป็นหุ้นส่วนทางอำนาจที่ประสบความสำเร็จได้นั้น ชุมชนจะต้องมีการรวมตัวกันในลักษณะที่ผู้นำของเขาจะต้องพร้อมรับผิดชอบต่อชุมชนของเขาได้ กล่าวคือ ประชาชนต้องสามารถทวงถาม ตรวจสอบและเรียกร้องต่อผู้นำชุมชนของเขาได้ และตัวผู้นำก็จะต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากชุมชนของเขาที่ทำให้เขาทำงานนี้ได้เต็มเวลา รวมทั้งในองค์กรชุมชนนั้นจะต้องมีผู้ที่มีความรู้ในระดับปฏิบัติการ ผู้มีความรู้ทางกฎหมายและผู้มีความรู้ในการบริหารจัดการรวบรวมข้อเรียกร้องของชุมชน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะทำให้ประชาชนมีอำนาจในการต่อรองที่แท้จริง

๗) การมอบหมายอำนาจของประชาชน (Delegated Power): ในแบบนี้ประชาชนนั้น มีอำนาจครอบงำ ในกระบวนการตัดสินใจซึ่งทำให้พวกเขาสามารถกำหนด ทวงถาม ตรวจสอบ และปรับเปลี่ยน - ยกเลิกนโยบายต่าง ๆ ได้ โดยในทางรูปธรรมประชาชนสามารถมอบหมายงานให้หน่วยงานภายใต้กำกับของพวกเขาไปจัดทำแผนและนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาได้ ดังนั้นหากหน่วยงานรัฐต้องการจะเข้ามาพัฒนาหรือตัดสินใจใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน หน่วยงานเหล่านั้นก็ต้องเข้ามาเจรจาพัฒนาชุมชนโดยการต่อรองกับเจ้าของพื้นที่

๘) การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control): หมายความว่า ประชาชนในพื้นที่สามารถปกครองดูแลตนเองได้ โดยที่ไม่ต้องมีหน่วยงานอื่นใดมาดูแล อาทิ เขาอาจจะมืองค์กรปกครองท้องถิ่นในระดับละแวกบ้าน ทั้งนี้แม้ว่าในหลายกรณีเขาจะได้รับความสนับสนุนจากองค์กรภายนอกก็ตาม แต่หัวใจสำคัญก็คือ เมื่อพูดถึงการควบคุมโดยประชาชนในฐานะการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นประชาชนจะต้องสามารถวางแผนอนาคตของเขาได้เอง และจัดทำโครงการต่าง ๆ ของเขาเองขึ้นมา พร้อมทั้งติดตามตรวจสอบโครงการเหล่านั้นได้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ ระดับขั้นของการมีส่วนร่วม (Arnstein, ๑๙๖๙)

๒.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ในระยะ ๘๐ ปีที่ผ่านมาพบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่มาก ถึงแม้ช่วงหลังจะดีขึ้นบ้าง ด้วยการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๐ แล้ว แต่ปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงมีอยู่เพราะยังมีข้อจำกัดในการแปลงการมีส่วนร่วมจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมและโอกาสช่องทางต่าง ๆ ยังแคบมากสำหรับประชาชนทั่วไป มีเพียงชนชั้นผู้นำที่สามารถใช้ประโยชน์จากการหาช่องว่างของกฎระเบียบและอำนาจที่มีพร้อมระบบอุปถัมภ์ เข้าหาผลประโยชน์บนความทุกข์ของประชาชนและประเทศชาติโดยรวม นำมาสู่ความขัดแย้งต่าง ๆ และจากการที่ประชาชนไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบายของรัฐ

ด้วยอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีมากมายทำให้ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ปัญหาต่าง ๆ ที่มีการศึกษามาก่อนแล้วโดยสถาบันพระปกเกล้า (คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, ๒๕๔๕) และจากกรณีการมีส่วนร่วมต่าง ๆ (ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๔๗; ๒๕๕๒; ๒๕๕๕) พอสรุปได้ดังนี้

๑) **ปัญหาด้านการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน** ในส่วนที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและความเชื่อดั้งเดิมที่คิดว่าข้าราชการคือนายของประชาชน ประชาชนไม่มีความรู้ความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใด ๆ ได้ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้จึงมีจำกัด นอกจากนี้ แม้ในปัจจุบันประชาชนจะมีความตื่นตัวเรื่องประชาธิปไตยมีความต้องการมีส่วนร่วมมากขึ้น มีการทำประชาพิจารณ์ ซึ่งหลายคนเชื่อว่าเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นมาตรฐานของประเทศ แต่ผลที่เกิดขึ้นหลายครั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งของประชาชนหลายฝ่าย หรือระหว่างประชาชนกับรัฐเอง การไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงการมีส่วนร่วมทำให้รัฐบาลมีการตัดสินใจลงมือโดยปราศจากการจัดให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจทางนโยบายจึงต้องลุกขึ้นต่อสู้เรียกร้องสิทธิเมื่อพวกเขาพบว่า พวกเขากำลังสูญเสียจนทนไม่ได้อีกต่อไป ทั้งนี้เพราะคนไทยเป็นคนที่อดทน ยินยอมง่าย ไม่อยากมีความขัดแย้งและการเผชิญหน้ากับวิธีการปกครองแบบเดิม ๆ ที่รัฐเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด ทำให้ประชาชนไม่ต้องคิดอะไร เพียงแต่รอรับผลจากการตัดสินใจนั้นทั้งผลลบและผลบวก

๒) **ปัญหาด้านโครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน** เนื่องจากช่องทางเข้าถึงกระบวนการต่าง ๆ เป็นไปโดยยาก และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จะช่วยเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมเหล่านี้ยังไม่ออกมาใช้ ทำให้ความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจน และตีความต่างกันไปในหลาย ๆ ฝ่าย จนประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมตามปกติได้ กฎหมายต่าง ๆ ที่ควรจะมีออกมาโดยเร็วแต่มีได้ออกมา อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (ซึ่งมีใช้เพียงเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังความคิดเห็นประชาชนเท่านั้น) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่จะให้การรับรองสื่อของชุมชนหรือไม่ กฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน ที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนจะได้ดูแลรักษาป่าไม้ และใช้ประโยชน์จากป่าโดยไม่ทำลายป่าในชุมชนของตน เป็นต้น นอกจากนี้ในการปรับโครงสร้างกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริงในกระบวนการดังกล่าว ยังเป็นไปได้อย่างยาก และการยกเลิกกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิของประชาชน หรือกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังห่างจากความเป็นจริงอยู่มาก

๓) ปัญหาการใช้เครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่าง ๆ และประชาชนไม่เท่ากัน ประกอบกับเทคนิคของการมีส่วนร่วมมิได้มีการเรียนการสอนกันมาก่อน การมีเพียงเครื่องมือไม่กี่ประเภทที่มักใช้กัน เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงการจัดให้มีการมีส่วนร่วมแล้วจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา ดังที่กล่าวมาแล้ว ทั้งที่จริงแล้ว เครื่องมือในการมีส่วนร่วมมีมากมายและสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมนั้น ๆ และสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย ประกอบกับประเทศไทยยังขาดแคลนผู้มีทักษะในการนำกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Meaningful Public Participation) ที่เพียงพอโดยเฉพาะในวงราชการ เพราะในอดีตประชาชนเป็นเพียงผู้รับฟัง และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับฟังประชาชนแต่เป็นผู้สั่งการ จึงแทบไม่มีการสื่อสารสองทาง ช่องว่างระหว่างสองกลุ่มนี้จึงห่างกัน เมื่อเครื่องมือในการมีส่วนร่วมมีจำกัดและไม่ทราบว่า จะทำอย่างไร โอกาสก็มีจำกัด หากการพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยสันติเกิดขึ้นแล้วแต่ไม่มีใครรับฟัง อาทิ การยื่นหนังสือเรียกร้องสิทธิของตน การรวมตัวกันเพื่อสร้างพลังกลุ่มในการต่อรอง จึงเกิดขึ้น และเมื่อชุมนุมโดยสันติแล้วไม่มีใครรับฟัง การประท้วง การสร้างสถานการณ์เพื่อให้มีการฟังอย่างตั้งใจจึงเกิดขึ้น

๔) ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองและความพร้อมของประชาชน นับแต่อดีตมีการใช้วัฒนธรรมเชิงอำนาจ ที่เห็นการใช้อำนาจเหนือ (Power Over) ประชาชนเป็นเรื่องปกติ เมื่อประชาชนเกิดรู้สึกสิทธิของตนในการมีส่วนร่วมและเรียกร้องสิทธินั้นบ้าง ก็จะถูกผู้เคยชินกับวัฒนธรรมแบบเดิม ๆ ที่เน้นการใช้อำนาจเข้าจัดการ และนำไปสู่ความรุนแรงหลายครั้งหลายคราตังเช่นในอดีต และในที่สุดนำไปสู่การสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และไม่มีใครชนะเลยแม้แต่น้อย เพราะถึงแม้จะมีผู้ชนะแต่เป็นชัยชนะเพียงชั่วคราวเพราะผู้แพ้ก็จะเอาคืน และโต้กลับในที่สุดตามหลักธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่พยายามก้าวข้ามวัฒนธรรมเชิงอำนาจและธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่ความอดทนมีจำกัด เมื่อถูกกระทำจนถึงจุดหนึ่ง ก็จะโต้กลับ และเกิดความรุนแรงในที่สุด นอกจากนี้ ในเรื่องของวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยที่ไม่ค่อยสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากนักเพราะเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว ทำให้เป็นโอกาสของผู้ต้องการแสวงหาอำนาจเข้ามาได้โดยง่ายและแสวงหาประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้อง รวมทั้ง ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมให้ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมและปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจเท่าที่ควร ทำให้ไม่เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

๕) ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ โดยเฉพาะความเคยชินของข้าราชการที่คอยรับฟังคำสั่งตามลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา ไม่จำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ การสนับสนุนด้านงบประมาณที่มาจากภาครัฐทำให้ข้าราชการตอบสนองต่อฝ่ายบริหารเสียส่วนมาก นอกจากนี้ ในการเปิดเผยข้อมูลของภาครัฐเป็นไปไม่ง่าย ทั้งที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วก็ตาม เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายคนยังยึดติดกับรูปแบบการทำงานแบบเดิม ๆ ทำให้เข้าใจว่า “ปกปิดเป็นหลัก เปิดเผยเป็นข้อยกเว้น” ทำให้ข้อมูลที่ประชาชนควรรับรู้มีจำกัด ตัวอย่างของการตัดสินใจทางนโยบายที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชน แต่ในกระบวนการตัดสินใจ หรือในขั้นตอนก่อนหน้าตั้งแต่การเสาะหาข้อมูล มิได้เปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้อย่างทั่วถึง ทันท่วงที เข้าใจง่าย ๆ อาทิ เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นโครงการพัฒนาที่มีได้คำนึงถึงรูปแบบของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากเท่าไรนักและส่วนใหญ่มักจะนำมาหรืออาจนำมาซึ่งความเดือดร้อนจากผลกระทบทางลบ

๖) ปัญหาเกี่ยวกับตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในด้านการเมืองและมีใช้ด้านการเมือง เนื่องจากไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่จะบอกให้ทราบว่าประชาชนมีส่วนร่วมแล้วหรือยัง หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้นได้ เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน

๗) ปัญหาความขัดแย้งอันเป็นผลมาจากความไม่เข้าใจกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ในพื้นที่ที่ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีหลายกรณีที่ประชาชนมีความรู้สึกว่า หากการตัดสินใจของรัฐมีผลเมื่อใด พวกเขาก็จะเดือดร้อนด้วยผลกระทบทางลบหลายด้าน แม้แต่ในประเทศประชาธิปไตยที่มั่นคง อำนาจก็มีให้ใช้เพื่อการรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เหนือผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยที่ต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่ต่อต้านการพัฒนาด้วยเหตุผลเฉพาะถิ่นของตน ด้วยเหตุนี้ การปฏิรูปการเมืองไปสู่การมีระบอบประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าและยั่งยืน ควรเริ่มต้นที่การทำให้ประชาชนชาวไทยมีความกระตือรือร้น มีความสามารถ และมีพลังอำนาจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

หน้าว่าง

วิธีการพิจารณาศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา เป้าหมาย แนวคิด รูปแบบการรวมตัว พัฒนาการการมีส่วนร่วม และการดำเนินงานของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด โดยมีวิธีพิจารณาศึกษา ดังนี้

๓.๑ วิธีการศึกษา

เนื่องจากคณะทำงานมีปัจจัยจำกัด จึงใช้การศึกษาเอกสาร (Documentation) เป็นวิธีการหลัก โดยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Document) ที่เกี่ยวข้อง โดยคณะทำงานได้ดำเนินการประชุม ๒ ครั้ง เพื่อวางแผนและกำหนดกรอบของการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ ด้วยเหตุที่การคัดเลือกเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษานั้นมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งเอกสารบางชนิดยังมีความซับซ้อนของข้อมูล ทำให้คณะทำงานไม่อาจที่จะศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ครบทุกชิ้น โดยได้วางหลักในการพิจารณาความเหมาะสมของเอกสาร ตามแนวคิดของการวิจัยเอกสารของ Scott (๑๙๙๐) ซึ่งให้หลักการพิจารณาเอกสารไว้ ๔ เรื่อง สรุปได้ดังนี้

๑) ความจริง (Authenticity) หมายถึง ผู้ศึกษาวิจัยจะต้องคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารที่แท้จริง (Origin) ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การพิจารณาว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่ให้ข้อมูลแท้จริงหรือไม่ จะเกิดขึ้นจากการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร รวมถึงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนั้น สอดคล้องกับข้อมูลในบริบทอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่มีการเขียนเอกสารนั้นอย่างไร

๒) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) หมายถึง ผู้วิจัยจะต้องคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาว่า เอกสารนั้นจะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เอกสารจำพวกหนังสือพิมพ์หรือบทวิจารณ์ต่าง ๆ เพราะเป็นการเขียนข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองประกอบเข้าไปด้วย ข้อคิดเห็นเหล่านี้ หากผู้วิจัยมิได้สนใจศึกษา อาจจะทำให้มีอิทธิพลที่ทำให้ข้อมูลโดยภาพรวมเกิดการบิดเบือนไป

๓) การเป็นตัวแทน (Representativeness) ในการคัดเลือกเอกสาร ผู้วิจัยจำเป็นต้องพิจารณาด้วยว่า เอกสารดังกล่าวมีความเป็นตัวแทนหรือไม่ ในที่นี้ การเป็นตัวแทนมีหลายระดับ ระดับแรก หมายถึง การที่เอกสารนั้นสามารถใช้แทนหรือเป็นแบบฉบับที่แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้หรือไม่ และระดับที่สอง คือ ข้อมูลในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ ตัวอย่างเช่น รายงานการวิจัยที่ได้มีการสุ่มตามวิธีวิทยาการวิจัย และใช้สถิติวิเคราะห์ที่ถูกต้อง ย่อมถือว่าข้อมูลหรือผลที่เสนอในงานวิจัยนั้นเป็นตัวแทนข้อมูล ที่จะนำมาวิเคราะห์ต่อได้

๔) ความหมาย (Meaning) การใช้เกณฑ์ความหมาย หมายถึง การคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนและสามารถที่จะเข้าใจได้ง่าย ผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบเอกสารในเบื้องต้น ด้วยการพิจารณาข้อมูลคร่าว ๆ ว่า เอกสารที่นำมาพิจารณานั้น มีข้อมูลใดที่เป็นนัยสำคัญหรือจะสร้างความหมายให้กับการวิจัยหรือไม่ การตีความเอกสารบางประเภทจึงสามารถที่จะตีความทั้งในระดับที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งก็คือการสรุปสาระสำคัญที่ปรากฏ อีกระดับหนึ่งคือ การตีความข้อมูลที่เป็นนัยที่ซ่อนแฝงอยู่ การตีความนัยค่อนข้างจะทำได้ยาก เพราะต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้ตีความ

๓.๒ การคัดเลือกกรณีศึกษา

กรณีศึกษาของภาคประชาสังคมระดับจังหวัดนั้น คณะทำงานพิจารณาจากระยะเวลาการทำงานของภาคประชาสังคมต้องดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และต้องมีข้อมูลการดำเนินงานที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ ทำให้ได้ตัวอย่างกรณีศึกษารวม ๑๐ พื้นที่ ครอบคลุมทุกภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดน่าน จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดตราด และจังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดกรอบของการศึกษาออกเป็น ๕ ประเด็นหลัก คือ (๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตั้ง (๒) แนวคิด/เป้าหมาย (๓) องค์กรประกอบ/รูปแบบการรวมตัว/กระบวนการมีส่วนร่วม (๔) กิจกรรมที่ดำเนินการ และ (๕) สภาพ/ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน

๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) จากข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ประกอบกับเอกสารอื่น ๆ เมื่อศึกษาเชื่อมโยงส่วนประกอบ แล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ และสังเคราะห์ข้อมูลเข้าด้วยกัน และใช้การตีความเชิงพรรณนาข้อมูลที่จะนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทที่ ๔
ผลการศึกษารายงาน

การศึกษา เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น ๑๐ หัวข้อ
ตามข้อมูลกรณีศึกษารายจังหวัด ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีเครือข่ายฮักเมืองน่าน
จังหวัดน่าน

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการขับเคลื่อนเครือข่าย
ภาคประชาชนสู่การบูรณาการยุทธศาสตร์ ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า
จังหวัดเชียงราย

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีเครือข่ายคนฮักถิ่น
จังหวัดอำนาจเจริญ

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีสภาฮักแพงเบิ่งแงง
มหาสารคาม

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการมีส่วนร่วม
ของภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองขอนแก่น

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการพัฒนานโยบาย
สาธารณะและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า
จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๗ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการพัฒนาประชาธิปไตย
ชุมชนสู่การปฏิบัติ ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดตราด

๔.๘ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีกลุ่มคนรักเมืองเพชร
จังหวัดเพชรบุรี

๔.๙ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีสภาพลเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีโครงการพัฒนาเมือง
ภูเก็ตแบบมีส่วนร่วมเมืองนำอยู่คู่คุณธรรม

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีเครือข่ายฮักเมืองน่าน

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา /ประวัติการก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> จากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นการประชุมของกลุ่มพระสงฆ์นำโดยท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรัญญาวาส แกนนำชุมชน กลุ่มลูกหลานชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน ข้าราชการ ในท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่สนใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ เห็นสภาพปัญหาพื้นที่ป่าในจังหวัดน่านถูกทำลายไปมาก จึงเกิดความคิดอยากจะทำฟื้นฟูป่าต้นน้ำของชาวบ้านและฟื้นฟูสภาพป่า โดยเริ่มต้นจากการจัดพิธีบวชป่าสี่ชะตาแม่น้ำขึ้นที่ป่าชุมชนบ้านกิวม่วง อำเภอสันติสุข ซึ่งเป็นครั้งแรกในจังหวัดน่าน กลุ่มฮักเมืองน่าน แรกเริ่มใช้สถานที่วัดอรัญญาวาส เป็นที่ตั้ง ก่อนที่จะมาปรับเปลี่ยนเป็นมูลนิธิฮักเมืองน่าน ในภายหลัง โดยจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีพระครูพิทักษ์นันทคุณ เป็นประธานมูลนิธิ เลขานุการ คือคุณณัด ไบยา ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นคุณสำรวย ผัดผล เป็นประธานมูลนิธิ จนทุกวันนี้ โดยพระครูพิทักษ์นันทคุณ เป็นที่ปรึกษา ร่วมด้วยผู้หลักผู้ใหญ่ของเมืองน่านอีกหลายท่าน เช่น คุณหมอบุญยงค์ วงษ์รักมิตร คุณหมอชาติเรี เจริญศิริ เป็นต้น
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> เครือข่ายฮักเมืองน่านมีต้นกำเนิดที่วัด มีสมาชิกเป็นพระ เณร ครู หมอ ข้าราชการ นักพัฒนา ผู้นำชุมชน บุคคลทั่วไป แล้วขยายตัวไปทั่วทั้งจังหวัดน่าน เกิดความร่วมมือกันโดยเฉพาะเรื่องการรักษาป่า เพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่ของจังหวัดน่าน คือ บริเวณที่สูงและเป็นป่าต้นน้ำลำธาร ท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณ จึงออกเผยแพร่ความรู้เรื่องการดูแลรักษาโดยชุมชนและป้องกันการทำลายป่าทำให้มีเครือข่ายมากมาย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ทำงานทางด้านสังคมอื่น ๆ จากที่เริ่มต้นในปีแรก ๆ มีเพียงสามสิบกลุ่มจนทุกวันนี้กว่า ๘๐๐ กลุ่ม
๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/การรวมตัว	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มฮักเมืองน่าน แรกเริ่มใช้สถานที่วัดอรัญญาวาสเป็นที่ตั้ง ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนเป็นมูลนิธิฮักเมืองน่านในภายหลัง โดยจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีพระครูพิทักษ์นันทคุณ เป็นประธานมูลนิธิ เลขานุการ คือ คุณณัด ไบยา ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นคุณสำรวย ผัดผล เป็นประธานมูลนิธิ จนทุกวันนี้ โดยพระครูพิทักษ์นันทคุณ เป็นที่ปรึกษา ร่วมด้วยผู้หลักผู้ใหญ่ของเมืองน่านอีกหลายท่าน เช่น คุณหมอบุญยงค์ วงษ์รักมิตร คุณหมอชาติเรี เจริญศิริ เป็นต้น ในภายหลังมีอาสาสมัครเข้าร่วมทำงานอย่างต่อเนื่องมากมาย ทั้งที่เป็นคนในเมืองน่านที่เติบโตมากับกิจกรรมของมูลนิธิฮักเมืองน่านและผู้สนใจในกิจกรรมจากภายนอก เช่น คุณพิมลพรรณ สะกิดรัมย์ อาสาสมัครจากจังหวัดใกล้เคียงที่ยังคงทำงานมาจนถึงปัจจุบัน โดยมี “ศูนย์การเรียนรู้

โจ้โก้” เป็นศูนย์การทำงานอีกแห่งของอาสาสมัครมูลนิธิอภัยภูเบศรตั้งอยู่ที่บ้านราษฎร์สามัคคี ตำบลเมืองจัน อำเภอกุญเพียง ถือเป็นหน่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่ายครอบครัวชาวนา เก็บรวบรวมพันธุ์ข้าว/ผักพื้นเมือง มีการผสมข้าวและคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม ความกระตือรือร้นของสามัญชนคนเมืองน่านมีจุดเด่นอยู่ที่สามารถรวบรวมผู้คนทุกวัยและสาขาอาชีพตั้งแต่เกษตรกรไปจนถึงครูอาจารย์ แพทย์ เจ้าหน้าที่บริหารราชการท้องถิ่นและพระภิกษุสงฆ์มาร่วมแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงานภาคประชาชนในการจัดการตนเองสร้างเป็นกลุ่มการทำงานต่าง ๆ เช่น เครือข่ายป้องกันยาเสพติด เครือข่ายการจัดสังคม สวัสดิการและองค์กรการเงิน เครือข่ายเกษตรและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายครอบครัวเข้มแข็ง เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายสื่อภาคประชาชน เครือข่ายบ้านมั่นคง เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายศิลปินเมืองน่าน และอื่น ๆ อีกมากมาย โครงสร้างการทำงานของเครือข่ายเป็นการรวมตัวของอาสาสมัครคนน่านหรือคนภายนอกที่ปรารถนาดีต่อจังหวัดน่าน หลากหลายสาขาอาชีพ ความสามารถและภูมิหลัง มีทั้งผู้ที่เข้ามาประจำและเป็นครั้งคราวตามแต่กำลัง ความสมัครใจ และประเด็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีอาสาสมัครประจำอยู่ประมาณ ๑๐ คน ซึ่งเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวทั้งสิ้น ทั้งนี้งานอาสาสมัครจะไม่มีค่าจ้างตอบแทนเป็นเงินเดือนประจำ แต่จะมีทุนอุดหนุนจากโครงการบ้าง ซึ่งคงจะไม่เพียงพอต่อความต้องการ หากเริ่มต้นมีครอบครัวหรือมีภาระอื่น ๆ ภาระบวกร/วิธีการทำงานของแกนนำในกลุ่มอภัยภูเบศรเมืองน่าน คือ “กระบวนการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน” กับกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละประเด็นแต่ละเรื่องจะมีกลุ่มทำงานนั้น ๆ โดยเฉพาะ โดยมีบุคลากรจากกลุ่มอภัยภูเบศรเมืองน่านเข้าร่วมประสานงาน แต่ไม่ได้มีหน้าที่เป็นเจ้าภาพคล้ายกับเป็นพี่เลี้ยงของกลุ่มท้องถิ่นต่าง ๆ โดยไม่ชี้หน้า แต่จะช่วยในสิ่งที่ชาวบ้านต้องการ จุดเด่นที่เครือข่ายอภัยภูเบศรเมืองน่านต่างจากองค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ คือ เน้นการแสวงความร่วมมือของกลุ่มต่าง ๆ เพราะมีความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกัน แม้แต่กับภาครัฐหรือรัฐท้องถิ่น (เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล) เพราะอาสาสมัครส่วนหนึ่งก็เป็นข้าราชการ พนักงานเทศบาล นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นคนน่านจริง ๆ มีความผูกพันกับระบบเครือญาติมิตรสหายอยู่มาก เป็นการใช้ฐานความสัมพันธ์ตามธรรมชาติมากำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้ เครือข่ายยังทำหน้าที่ประสานงานกับภาคประชาสังคมกับคนภายนอกจากนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน สถาปนิก ศิลปิน เมื่อคนภายนอกเสนอสิ่งใด ๆ ชาวบ้านจะร่วมกันคิดและคัดกรองเพื่อให้ได้สิ่งที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน

<p>๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กลุ่มฮักเมืองน่านผ่านช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้ รวมกลุ่ม และขยายเครือข่ายองค์กรไปสู่กลุ่มทางสังคมที่อยู่ในหมู่บ้านแทบทั่วทุกพื้นที่ ทั้งเขตที่สูงและที่ราบ มีการทำงานเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ อันหลากหลายที่ประกอบรวมกันขึ้นเป็น “คนเมืองน่าน” เป็นตัวอย่างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การสร้างความเข้าใจในครอบครัว การเกษตรที่ยั่งยืน เช่น การผลิตเกษตรอินทรีย์ การอนุรักษ์และพัฒนาเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้เกษตรกรมีส่วนร่วมกำหนดการผลิตได้ การตั้งโรงเรียนชาวนา การจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและท้องถิ่นผ่านกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หรือการสร้างเครือข่ายตลาดเกษตรอินทรีย์กับโลกภายนอก เพื่อจัดการให้ชาวบ้านเข้าถึงตลาดในแง่มุมทางศาสนา เช่น การติดตามสถานะคุณธรรมของคนในสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่าต้นน้ำที่เครือข่ายฮักเมืองน่านได้ริเริ่มไว้และการขยายพื้นที่ของการดูแลรักษาป่าโดยชุมชน เป็นต้น
<p>๕) กิจกรรมสำคัญ/ผลงานเด่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ความกระตือรือร้นของสามัญชนคนเมืองน่านมีจุดเด่นอยู่ที่สามารถรวบรวมผู้คนทุกวัยและสาขาอาชีพตั้งแต่เกษตรกรไปจนถึง ครู อาจารย์ แพทย์ เจ้าหน้าที่บริหารราชการท้องถิ่นและพระภิกษุสงฆ์มาร่วมแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงานภาคประชาชนในการจัดการตนเอง สร้างเป็นกลุ่มการทำงานต่าง ๆ เช่น เครือข่ายป้องกันยาเสพติด เครือข่ายการจัดสังคม สวัสดิการและองค์กรการเงิน เครือข่ายเกษตรและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายครอบครัวเข้มแข็ง เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายสื่อภาคประชาชน เครือข่ายบ้านมั่นคง เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายศิลปินเมืองน่าน และอื่น ๆ อีกมากมาย ● การขยายเครือข่ายความร่วมมือไปทั่วทั้งจังหวัดน่าน เกิดความร่วมมือกัน โดยเฉพาะเรื่องการรักษาป่า เพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่ของจังหวัดน่าน คือ บริเวณที่สูงและเป็นป่าต้นน้ำลำธาร ท่านพระครูพิทักษ์นันทคุณ จึงออกเผยแพร่วรรณกรรมเรื่องการรักษาโดยชุมชน และป้องกันการทำลายป่าทำให้มีเครือข่ายมากมาย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ทำงานด้านสังคมอื่น ๆ จากที่เริ่มต้นในปีแรก ๆ มีเพียง ๓๐ กลุ่ม จนทุกวันนี้กว่า ๘๐๐ กลุ่ม เช่น กลุ่มฮักบ้าน อำเภอน้ำหนาว กลุ่มรักสันติสุข อำเภอสันติสุข กลุ่มบ้านหลวงห้วงป่า อำเภอบ้านหลวง กลุ่มรักษถิ่นรักษ์ไทย อำเภอนาหมื่น กลุ่มฮักน่าน้อย อำเภอนาน้อย กลุ่มกลางเวียง อำเภอเวียงสา กลุ่มศิลาแลง อำเภอบัว กลุ่มศิลาเพชร อำเภอบัว กลุ่มบ้านน้ำเกีฮัน เป็นต้น เมื่อสร้างกลุ่มจนเป็นที่ประจักษ์ถึงความสำเร็จ เช่นนี้ จึงมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อาทิ สาธารณรัฐเกาหลี ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ ราชอาณาจักรภูฏาน ฯลฯ มาศึกษาดูงานเพื่อนำกลับไปสร้างเครือข่ายตามจุดต่าง ๆ

- สามารถสร้างคนรุ่นปัจจุบันให้เป็นกำลังทั้งในด้านวิชาการ การประสานงาน และงานสื่อได้เป็นจำนวนมากไม่น้อย สร้างหลักสูตรย่อยต่าง ๆ ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่คู่ขนานไปกับแนวคิดการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นอิสระเพื่อการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ
- การแสวงความร่วมมือของกลุ่มต่าง ๆ เพราะมีความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกัน แม้แต่กับภาครัฐหรือรัฐท้องถิ่น (เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล) เพราะอาสาสมัครส่วนหนึ่งก็เป็นข้าราชการ พนักงานเทศบาล นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นคนน่านจจริง ๆ มีความผูกพันกับระบบเครือญาติมิตรสหายอยู่มาก เป็นการใช้ฐานความสัมพันธ์ตามธรรมชาติมากำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดี
- การบวชป่า คือ การทำพิธีบวชต้นไม้ในป่าตามคติพุทธร่วมกับการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ เป็นการปรับนำเอารูปแบบความเชื่อในชีวิตประจำวันมาจัดการดูแลรักษาป่า โดยการบวชต้นไม้ให้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจทำลายด้วยอำนาจสาธารณสุข หรือความโลภและสามารถสื่อได้อย่างทั่วถึงและเข้าใจทั้งสังคมภายนอกและภายใน ขณะเดียวกันก็สร้างความเคารพผืนป่าร่วมกัน การบวชต้นไม้ เป็นการมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ การบวชป่าสามารถสื่อสารกับคนได้อย่างทั่วถึงและเข้าใจ เพราะสังคมท้องถิ่นส่วนใหญ่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงเป็นความเชื่อที่ทรงพลังและสามารถสร้างบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันได้มากกว่ากฎหมายหรือเครื่องมืออื่น ๆ จึงทำให้มีหลายท้องถิ่นนำพิธีกรรมนี้ไปใช้ในการรักษาป่าอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ
- การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์น้ำ อนุรักษ์ปลา กว่า ๑๕๐ แห่ง ทั่วจังหวัดน่าน โดยเริ่มจากชมรมผู้สูงอายุที่ขอเขตอภัยทานเพื่ออนุรักษ์ปลาที่หายไปจากแม่น้ำน่านนานแล้ว จุดแรกที่ทำคือ แม่น้ำน่านบริเวณหน้าวัดดอนแก้ว อำเภอท่าวังผา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งทำให้ปลากลับมาเต็มแม่น้ำในเวลาไม่กี่ปี
- การสร้างโรงเรียนชาวนา คือ สถานศึกษาเกี่ยวกับการทำเกษตรเพื่อพึ่งตนเอง รวมไปถึงการรักษาพันธุ์พืชและการแสวงหาเครือข่ายการตลาด ปัจจุบันผู้คนจากโรงเรียนชาวนาในช่วงแรก ๆ จำนวนหนึ่งได้เป็นวิทยากรรับเชิญจากองค์กรและสถาบันการศึกษาหลายแห่งทั้งในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่น ๆ
- การอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืชด้วยตัวเองเป็นการรักษาพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อให้เกษตรกรสามารถกำหนดทิศทางการผลิตได้เอง และลดต้นทุนการผลิตร่วมด้วย นับแต่มีเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในจังหวัดน่านไม่กี่ปีที่ผ่านมา ถือเป็นจุดพลิกผันทำให้เกษตรกรต้องการพันธุ์ข้าวดี ทำให้กลุ่มสามารถขายเมล็ดพันธุ์ให้กับจังหวัดอื่น ๆ ได้ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่ต้องใส่ยา ให้ผลผลิตมากและมีคุณภาพ ซึ่งในภายหลังได้รวมกันก่อตั้งเป็น “กองทุนขวัญข้าว”

	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรมรณรงค์ ลด ละ เลิกสุราเป็นกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้คนน่าน ลด ละ เลิกสุรา โดยวัฒนธรรมเดิมที่มีงานเลี้ยงของชุมชนมักจะมีเหล้าเป็นส่วนประกอบสำคัญจนถึงกับขยายไปสู่ชีวิตประจำวันที่แม้ไม่มีงานพิธีกรรมใด ๆ ก็กินดื่มกันโดยไม่จำเป็น เครือข่ายกลุ่มสาธารณสุขและคนน่านจำนวนมากจึงได้ร่วมกันเคลื่อนไหวและร่วมกับเทศบาลปลดป้ายขายสุราจากร้านต่าง ๆ ในตัวเมือง จนถึงงานแข่งเรือประจำปีของจังหวัดน่าน และกดดันให้มีร้านจำหน่ายเหล้าน้อยลง ● การใช้กิจกรรมและช่องทางการสื่อสารในหลายระบบ เช่น หนังสือและบทความ เว็บไซต์ การออกบรรยายและสัมมนา การออกรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับการทำงานของเครือข่ายอีกเมืองน่านในวงกว้าง ในปัจจุบันนี้จะเน้นเป็นลักษณะการถอดบทเรียน การสร้างทุนและการพึ่งพิงภายในเครือข่าย พึ่งเงินจากองค์กรภายนอกน้อยที่สุด เนื่องจากหลายกรณีเงื่อนไขของทุนไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นหรือผูกมัดท้องถิ่นมากเกินไป หรือแม้แต่การพึ่งพาทุนสนับสนุนจากนักการเมือง หรือนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งอาจนำไปสู่เงื่อนไขทางการเมือง เช่น การระดมคนเพื่อชุมนุมทางการเมือง แต่เครือข่ายอีกเมืองน่านจะเน้นที่การจัดการตนเองจากการถอดอม โดยมีการจัดตั้งสหกรณ์สัจจะออมทรัพย์และสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียน หากรวม ๆ แล้วในปัจจุบันเครือข่ายออมทรัพย์ในจังหวัดน่านมีเงินกองทุนรวมกันไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ล้านบาท
<p>๖) สภาพ/ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กลไกการทำงานของเครือข่ายอีกเมืองน่านในปัจจุบันก็คือ เยาวชนที่เติบโตมาจากการจัดกิจกรรมในจังหวัดที่ตกทอดมากกว่า ๒๐ ปีแล้ว อาสาสมัครอีกเมืองน่านประสบความสำเร็จยากลำบากพอควร แม้ว่าจะมีจิตใจอยากทำงานเพื่อบ้านเกิดเมืองนอน แต่ต้องทำงานแบบอาสาที่เสริมด้วยการทำอาชีพส่วนตัว ผู้ที่มีอาชีพประจำอยู่แล้วอาจไม่น่าหนักใจเท่ากับคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่มีอาชีพและยังไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้จากงานอาสาสมัคร ● ในปัจจุบันเครือข่าย กำลังเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่รุนแรงกว่า ๒๐ ปีก่อน ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงสู่การรองรับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการอุตสาหกรรมเกษตร เช่น การปลูกข้าวโพดเพื่อการพลังงานโดยมีรัฐบาลได้ประกันราคาไว้ค่อนข้างแน่นอน ทำให้ชาวบ้านจำนวนมากหันกลับไปสู่วงจรการผลิตกระแสหลักอีกครั้ง นอกจากนี้ ตั้งแต่ทศวรรษ ๒๕๔๐ ที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลกำลังทำให้โครงสร้างการปกครองแบบเดิมที่เชื่อฟังผู้อาวุโสและผู้ใหญ่ในชุมชนน้อยลง พลังท้องถิ่นที่เคยขับเคลื่อนตนเองได้จึงเริ่มสั่นคลอนไปในระดับหนึ่ง ในขณะที่คนรุ่นใหม่แม้แต่อสาสมัครเยาวชนอีกเมืองน่านก็หันไปทำงานนอกท้องถิ่น หรือหากกล่าวโดยภาพรวมก็คือ อำนาจทุนและอำนาจรัฐ ซึ่งมีทั้งรัฐบาลกลาง

	<p>และรัฐบาลท้องถิ่น เข้ามาแย่งชิงการจัดการจากท้องถิ่นมากขึ้น จนชาวบ้านจำนวนหนึ่งเกิดความถดถอยและสับสนในการจัดการตัวเองขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การสร้างชาวบ้านให้เป็นนักวิจัย เพื่อให้การเรียนรู้ของท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับในโลกภายนอกและจะป้องกันการแทรกแซงจากภายนอกที่ไม่เข้าใจท้องถิ่นได้ แต่ปัญหาสำคัญ คือ ชาวบ้านจำนวนมากไม่ถนัดและกลัวในเรื่องการเขียน
--	---

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการขับเคลื่อนเครือข่ายภาคประชาชนสู่การบูรณาการยุทธศาสตร์ ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดเชียงราย

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ● ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดเชียงราย ก่อตั้งมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายภาคประชาชน มีการขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ โดยขยายผลกลุ่มเป้าหมายครอบคลุม ๑๘ อำเภอ การจัดโครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเครือข่ายภาคประชาชนสู่การบูรณาการยุทธศาสตร์จังหวัด เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นพื้นที่จังหวัดเชียงราย เช่น ประเด็นชาติพันธุ์ ประเด็นการจัดการภัยพิบัติ ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประเด็นการจัดการเกษตรกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง ประเด็นการจัดการที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ประเด็นการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการชุมชนและสังคม ประเด็นแรงงานนอกระบบและสิทธิแรงงาน ประเด็นการจัดการพื้นที่พัฒนาธรรมภูมิปัญญา ประเด็นการจัดการระบบสุขภาพ ประเด็นการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งพาตนเอง ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและร่วมมือกับประชาคมอาเซียน ประเด็นการจัดการผังเมือง ประเด็นความปลอดภัยในการใช้บริการรถรับนักเรียนและรถโดยสารสาธารณะ ประเด็นการดูแลและคุณภาพผู้สูงอายุ ประเด็นการพัฒนาสิทธิเด็ก เยาวชน สตรีและผู้พิการ
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำงานของศูนย์ เป็นการทำงานเกี่ยวกับภาคประชาชนให้มีพื้นที่พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ พร้อมนำเสนอผลงานที่ได้ขับเคลื่อนกิจกรรม โดยมุ่งเน้นประเด็นการสร้างสำนึกพลเมืองและการบูรณาการการทำงานมีการตื่นตัวในกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม และกับเครือข่ายภาคประชาชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ภาคประชาชนสามารถทำงานเชื่อมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/การรวมตัว	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นการรวมตัวเป็นเครือข่ายภาคประชาชน มีการขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ โดยขยายผลกลุ่มเป้าหมายครอบคลุม ๑๘ อำเภอ

หัวข้อ	ข้อมูล
๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการรวมตัวของเครือข่ายภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ของตนเอง ในประเด็นด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีการ สอดแทรกเนื้อหาสำนึกภาคพลเมืองและจิตอาสาที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ของภาคประชาชนอย่างแท้จริง ● การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นการจัดอบรมกิจกรรมส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียนให้กับโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อนำเสนอผลงาน การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตย ให้เด็กและเยาวชนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น และรู้จักการปฏิบัติตน ให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่ตามระบบประชาธิปไตย ● กิจกรรมสานพลังชาติพันธุ์เจียงฮาย เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ๑๗ ชาติพันธุ์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสมดุล กับการพัฒนาชาติ ก่อให้เกิดความตระหนักในการสร้างความสามัคคี ปรองดองและสันติสุขในประเทศ และการเสริมสร้างให้กลุ่มชาติพันธุ์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชน ● กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพสื่ออาสาประชาสังคมเชียงราย เป็นการพัฒนา บุคลากรเพื่อนำเสนอข่าวสารสาระ เนื่องจาก การจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ต้องมีการขับเคลื่อนเพื่อบูรณาการสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด ดังนั้น การนำเสนอ ข่าวสารสู่สาธารณะจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้สื่อภาคประชาสังคม และจิตอาสา พัฒนาศักยภาพในการเขียนข่าวนำเสนอสาธารณะ และเป็นการเสริมสร้างสื่ออาสาประชาสังคมจังหวัดเชียงราย เพื่อมุ่งหวังให้ การผลิตสื่อในด้านต่าง ๆ เผยแพร่ออกไปอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์
๕) กิจกรรมสำคัญ/ ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● เกิดการเชื่อมร้อยเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยใช้นโยบายการขับเคลื่อน ศูนย์ในการสร้างสำนึกพลเมือง เพื่อผลักดันไปสู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ อย่างบูรณาการ
๖) สภาพ/ปัญหา/ อุปสรรค ในการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลจากการทำงานทำให้ภาคประชาชนมีการตื่นตัวในกระบวนการเรียนรู้ ที่เป็นรูปธรรม และสามารถทำงานเชื่อมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีเครือข่ายคนชักถิ่น
จังหวัดอำนาจเจริญ

หัวข้อ	ข้อมูล
<p>๑) ความเป็นมา/ ประวัติการก่อตั้ง</p>	<p>เครือข่ายคนชักถิ่น ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ Tun เดิมของคนในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ที่เคยเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ภายหลังความขัดแย้งทางอุดมการณ์เริ่มผ่อนคลาย กลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มนี้ได้ออกมาทำงานพัฒนาสังคม แต่ก็ทำอย่างกระจัดกระจาย แยกส่วน ไม่มีพลัง ต่อมาได้มีโอกาสรวมตัวกันอย่างจริงจัง ภายหลังการก่อตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุนซิบ SIF – Social Investment Fund ที่ได้เข้ามาทำงานพื้นที่หลังปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีส่วนช่วยหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดการตนเองและสร้างแกนนำให้แก่ชุมชน ภาพของขบวนการองค์กรชุมชนในจังหวัดอำนาจเจริญได้ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น ในช่วงเวลาต่อมามีหลายองค์กรภาคีได้เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญมากขึ้น เช่น สถาบันชุมชนท้องถิ่น (LDI) ได้สานงานให้เป็นรูปธรรม เช่น เครือข่ายพลังแผ่นดินเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน โครงการวิจัยชุมชน ๒๐๐ อำเภอ โครงการชีวิตสาธารณะ โครงการจัดทำแผนชุมชนบูรณาการ ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดอำนาจเจริญ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) เครือข่ายพลังมวลชนด้านยาเสพติดเมืองอำนาจเจริญ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัด กระบวนการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น สนับสนุนประเด็นงานด้านทรัพยากรการจัดการสวัสดิการชุมชนฯ และการก่อเกิดพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ นั้นเป็นกลไกสำคัญสนับสนุนให้องค์กรชุมชนมีกฎหมายรองรับการขับเคลื่อน ตลอดจนขยายเครือข่าย และสามารถจัดตั้งสภาองค์กรตำบลครอบคลุมทั้งจังหวัดได้สำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ กระทั่งเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีพลัง</p>
<p>๓) รูปแบบ การมีส่วนร่วม/ การรวมตัว</p>	<p>ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญทั้ง ๗ อำเภอ ๖๓ ท้องถิ่น ได้เป็นกลไกหลักในการเชื่อมประสานขบวน และภาคีพัฒนาอื่น ๆ โดยได้แบ่งการทำงานออกเป็น ๑) จัดตั้งทีมยุทธศาสตร์เพื่อมองภาพรวมการขับเคลื่อนทั้งหมดของจังหวัดอำนาจเจริญ ๒) จัดตั้งทีมประสานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อทำหน้าที่ยกระดับงานพัฒนา ติดตามผล ตลอดจนทำหน้าที่ประสานแกนกลางระดับจังหวัดกับพื้นที่ เป็น ๑: ๓: ๕ และ ๓) จัดตั้งทีมปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลเพื่อขับเคลื่อนงานตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ในระดับตำบลอย่างเข้มข้นเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำแผนชุมชนตำบลพึ่งตนเอง การจัดตั้งและพัฒนาคุณภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล การจัดตั้งสภากลางตำบล การจัดทำธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการผลักดันการจัดตั้ง “สภากลางจังหวัด” ซึ่งมีองค์ประกอบจากผู้ว่าราชการจังหวัด ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล ตำบลละ ๒ คน ตัวแทนหน่วยงานระดับจังหวัด ภาคธุรกิจเอกชน ภาคการเมือง ฯลฯ เพื่อเป็นเวทีเสนอแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชนในจังหวัด</p>

หัวข้อ	ข้อมูล
๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร	<p>ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญขับเคลื่อนงานโดยแกนประสานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อทำหน้าที่ยกระดับงานพัฒนา ติดตามผลตลอดจนทำหน้าที่ประสานแกนกลางระดับจังหวัดกับพื้นที่ เป็น ๑: ๓: ๕ คือ แกนประสาน ๑ คน ดูแลประสานงาน ๓ ตำบล ใน ๓ ตำบลต้องจัดตั้งแกนนำให้ได้อย่างน้อย ๕ คน แกนนำตำบล ๕ คน ต้องจัดตั้งแกนนำหมู่บ้าน ๕ คน เพื่อให้การประสานการดำเนินงาน การสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ งานลงลึกถึงระดับหมู่บ้าน หากมีองค์กร หรือหน่วยงานที่นางบประมาณเข้ามาสนับสนุนการทำงานแกนประสานจะทำหน้าที่วิเคราะห์ความเหมาะสม ความจำเป็นและคำนึงถึงการกระจายทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ให้เป็นประโยชน์ที่สุด เมื่อมีความจำเป็นต้องปรึกษาหารือหรือตัดสินใจร่วมกันก็จะมีกรเรียกประชุมแกนนำสภาองค์กรชุมชนทั้ง ๖๓ ตำบล/ท้องถิ่น เพื่อตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนั้น เมื่อองค์กรสนับสนุนมีความจำเป็นต้องใช้องค์กรที่เป็นนิติบุคคลรองรับการจัดสรรงบประมาณ เครือข่ายขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญจึงได้จัดตั้ง “สมาคมคนฮักถิ่น” จังหวัดอำนาจเจริญขึ้นเพื่อเป็นองค์กรรองรับงบประมาณอีกทางหนึ่งด้วย</p>
๕) กิจกรรมสำคัญ/ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำงานร่วมกันของเครือข่ายผ่านประเด็นกิจกรรม ๖ ฐานงาน ประกอบด้วย ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน ประเด็นระบบสุขภาพ ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นสังคมและวัฒนธรรม ประเด็นการเมืองภาคพลเมือง และประเด็นสื่อชุมชน ● การจัดโครงสร้างองค์กรเป็นเครือข่ายประชาชนระดับจังหวัดในชื่อ “เครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดอำนาจเจริญ” เพื่อร่วมกันทบทวนปัญหาและบทเรียนการทำงานพัฒนา ตั้งเป้าหมายชุมชนเข้มแข็งที่แท้จริงด้วยการหันมาเน้นการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐอยู่ตลอดเวลา ● การใช้กระบวนการจัดทำแผนพัฒนา เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการทำงานทั้งในระดับเครือข่ายใหญ่และระดับกลุ่มเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue - Based) โดยอยู่บนฐานการทำงานของแต่ละพื้นที่ตำบล (Area - Based) กล่าวคือ แผนพัฒนาของแต่ละกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนในเครือข่ายเชิงประเด็นในแต่ละพื้นที่ ● การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล เพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่เกิดจนตาย (กลุ่มเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบล) และจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้ครอบคลุม ๖๓ พื้นที่ตำบล/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบล) โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลถือเป็นกลไกสำคัญในการประสานการทำงานพัฒนาพื้นที่ร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หัวข้อ	ข้อมูล
	<ul style="list-style-type: none"> ● การนำแผนพัฒนาของแต่ละกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนในเครือข่ายเชิงประเด็นในแต่ละพื้นที่ ที่ได้จัดทำขึ้นจะเป็นไปในแนวทางตามธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งเครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดอำนาจเจริญได้ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือการทำงานอย่างเป็นเครือข่ายกัน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเองในเครือข่ายก่อน จากนั้นจึงเป็นโอกาสที่แผนพัฒนาของประชาชน (แผนพัฒนาของแต่ละกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนในเครือข่ายเชิงประเด็นในแต่ละพื้นที่) ได้เชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสบูรณาการความร่วมมือกับส่วนราชการเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรม ● การทำงานของแต่ละพื้นที่ที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดได้เชื่อมต่อกันระหว่างกลุ่มเครือข่ายด้วยกันเอง บังคับบุคคล รวมถึงหน่วยงานภาคีพัฒนาอื่นที่ศูนย์กลางเครือข่ายในชื่อ “ศูนย์ประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ” ● ผลักดันการสนับสนุนระบบการบริหารจัดการจังหวัดให้เป็นตามธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาท้องถิ่นที่ประชาชนต้องการคล้ายเป็นข้อเสนอการทำงานการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันระหว่างภาคประชาชนกับส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ● เครือข่ายสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัดผ่านกลไกสภาากลางจังหวัด ที่เครือข่ายได้ออกแบบให้เป็นเวทีปรึกษาหารือความร่วมมือระหว่างสี่ฝ่าย คือ ภาคราชการ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรบริหารส่วนจังหวัดและภาคประชาชน (เครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญ) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นที่ปรึกษาจากภาคปฏิบัติการงานพัฒนาที่เชื่อมโยงกัน ● รูปธรรม กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ๑๖ ตำบล ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายเชิงประเด็นหนึ่งในเครือข่ายใหญ่ มีเป้าหมายการรวมตัวเพื่อให้ส่วนราชการมีการจัดทำกิจกรรม หรือบริการสาธารณะที่มุ่งผลในทางการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร แก้ไขปัญหาการตลาดให้กับเกษตรกรสมาชิกอย่างมาก ทั้งยังส่งผลสำคัญเป็นการรักษาเสถียรภาพราคาผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดไว้ได้ ส่วนราชการจึงยอมรับบทบาทของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ และรับรองให้เป็นต้นแบบการรวมกลุ่มของเกษตรกร ● การจัดทำ “แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ต้นแบบอุตสาหกรรม เมืองธรรมเกษตร ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔” เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ ในขณะนั้นให้ความเห็นชอบ จึงกำหนดประเด็นการพัฒนาข้าวหอมมะลิ และสินค้าเกษตรปลอดภัยเป็นตำแหน่งการพัฒนา (Positioning)

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>ของจังหวัด และให้มีการส่งเสริมการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ ให้เป็นประเด็นหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยรับเอาหลักการ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรที่มาจากประชาชน บรรจู่ ในแผนพัฒนาจังหวัด และได้ถ่ายทอดลงสู่ระดับท้องถิ่นผ่านการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด</p>
<p>๖) สภาพ/ปัญหา/ อุปสรรค ในการดำเนินงาน</p>	<p>๑) สร้างศักยภาพในการพึ่งตนเองของท้องถิ่นจากฐานของท้องถิ่นเอง</p> <p>๑.๑) การนำบทเรียนการทำงานมาปรับเปลี่ยนวิธีคิดและเป้าหมายการทำงาน ร่วมกันของเครือข่ายเสียใหม่ ข้อเสนอแนะในส่วนนี้จึงเน้นการปรับบทบาท ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อองค์กรชุมชน และการปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงานขององค์กรชุมชนในความสัมพันธ์แบบเป็นหุ้นส่วนด้านการพัฒนา พื้นที่</p> <p>๑.๒) การสร้างศักยภาพในการพึ่งตนเองของท้องถิ่นจากฐานของท้องถิ่นเอง โดยเริ่มจากการปรับแนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นว่าไม่ใช่การย่อส่วนการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมระดับชาติให้เล็กลงมาเป็นระดับท้องถิ่น แต่เป็นการพัฒนา ระบบการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถสนองตอบ ต่อความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และปรับบทบาท การจัดบริการสาธารณะให้เป็นเชิงตั้งรับได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ของสถานการณ์ชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน</p> <p>๑.๓) จัดทำเป็น “ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น” ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ในความสัมพันธ์ต่างระดับ พัฒนาให้เป็นยุทธศาสตร์เฉพาะพื้นที่โดยให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและภาคีงานพัฒนาได้มีช่องทางความร่วมมือในปฏิบัติการพัฒนา ท้องถิ่นให้สำเร็จ เช่น เรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การพัฒนา ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การออก ข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ การใช้พลังงานทางเลือก การสร้างตลาดหรือร้านค้าชุมชนการรับซื้อ ผลผลิตโดยตรงจากฟาร์มของเกษตรกร</p> <p>๑.๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำบทบาทการแสวงหาความร่วมมือ ในลักษณะภาคีร่วมพัฒนา เพื่อเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในท้องถิ่นจากฐานงานพัฒนาเชิงประเด็นที่หลากหลายให้เกิดขึ้น</p> <p>๒) สนับสนุนให้องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งเข้ามามีบทบาทความร่วมมือทำงาน การพัฒนาพื้นที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ระดับตัดสินใจร่วมกัน ในแผนพัฒนา โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยช่วยหนุนเสริม ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินภารกิจจัดบริการสาธารณะและกิจกรรม สาธารณะได้อย่างเป็นอิสระตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ ผนวกกับเป้าหมาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ด้วยการ</p>

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>๒.๑) ควรสนับสนุนให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยรูปแบบ “ การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการเชื่อมโยงแผนพัฒนาของประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน ”</p> <p>๒.๒) ให้มีการบูรณาการแผนชุมชนเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยรายละเอียดสภาพปัญหาข้อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่รวมถึงแนวทางการบูรณาการงบประมาณ ภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ฯลฯ</p> <p>๒.๓) ควรกำหนดตัวชี้วัดหรือจัดทำมาตรฐานที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมและสูงกว่าที่บัญญัติไว้</p> <p>๒.๔) เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นทางการจึงควรปรับแก้กฎหมายที่มีข้อติดขัด และส่งเสริมการใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหลักในการเชื่อมโยงการพัฒนาในพื้นที่</p> <p>๓) สนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิดจากการพัฒนาแบบอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐ มาเป็นการพัฒนาบนฐานคิดการพึ่งพาตนเองเพื่อลดภาระการพึ่งพิงภาครัฐ โดย</p> <p>๓.๑) สนับสนุนให้องค์กรชุมชนที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายทำงานพัฒนา เป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่หลักที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ขับเคลื่อนงานการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยที่พลังของการรวมกลุ่มและการแบ่งงานกันทำภายใต้สำนึกการพึ่งพาตนเอง จะส่งผลต่อการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายสาธารณะ หรือแก้ไขปัญหาการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งนับเป็นการให้นิยามความหมายใหม่ ของการทำงานพัฒนาชุมชน ที่ไม่ใช่เพื่อตอบสนองต่อแผนงานโครงการของหน่วยงาน ที่ให้การสนับสนุนองค์กรชุมชน</p> <p>๓.๒) สนับสนุนให้ประชาชนซึ่งมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง สามารถรวมตัวกันทำงานพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกันเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหา ความต้องการ ของตนเองได้ โดยมีสถานภาพและบทบาทที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ให้ร่วมจัดทำบริการสาธารณะกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าเป็นฝ่ายรอรับการพัฒนาเป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากเบื้องล่าง คือ ที่ชุมชนท้องถิ่น (Bottom - Up) โดยองค์กรชุมชนมีเป้าหมายลดภาระการพึ่งพิงภาครัฐ และสร้างเป้าหมาย การต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนโยบายสาธารณะระดับพื้นที่</p>

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีสภาอภัยแห่งเบ็งแกง
มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา/ประวัติ การก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ● สภาอภัยแห่ง เบ็งแกง คนมหาสารคาม ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ เกิดจากการเรียนรู้และวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อค้นหาทางเลือกแล้วร่วมมือกันแก้ไขปัญหา และดำเนินการพัฒนาอย่างยั่งยืน สภาอภัยฯ เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ จำนวน ๑๕ เครือข่าย
๒) แนวคิด/เป้าหมาย ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● สภาอภัยแห่ง เบ็งแกง คนมหาสารคาม กระบวนการภาคประชาสังคม ในจังหวัดมหาสารคาม เกิดขึ้นเพื่อสร้างรูปธรรมทางเลือก ในการแก้ไขปัญหาและสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาภายใต้ สภาวะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์
๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/ การรวมตัว	<ul style="list-style-type: none"> ● เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ จำนวน ๑๕ เครือข่าย ๑) เครือข่ายสวัสดิการชุมชน ๑๔๒ กองทุน ๒) เครือข่ายเกษตรกรและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ๗ เครือข่าย ๖๐ พื้นที่ ๓) เครือข่ายเด็กและเยาวชน ๒๖ เครือข่าย ๔) เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ๖๑ ตำบล ๕) เครือข่ายเศรษฐกิจทุนชุมชน ๓๐ ตำบล ๖) เครือข่ายบ้านมั่นคง ๕ ชุมชน ๒ อำเภอ ๗) เครือข่ายการจัดการที่ดิน ๘ ตำบล ๘) เครือข่ายปัญหาภัยพิบัติ ๖ ตำบล ๒ อำเภอ ๙) เครือข่ายผู้บริโภค ๓๒ กลุ่ม ๑๐) เครือข่ายป่าชุมชน ๒๙ แห่ง ๑๑) เครือข่ายผู้สูงอายุ ๑๒) เครือข่ายภูมิปัญญา ๑๓) เครือข่ายผู้หญิง ๗ อำเภอ ๒๐ ตำบล ๑๔) เครือข่ายครูสอนดี ๑๕) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ● โดยในต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้มีการประชุมร่วมกันของกลุ่ม องค์กรหน่วยงานในจังหวัดมหาสารคามที่เคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อหาแนวทางการบูรณาการงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดพลังของการสร้างสุขภาวะในจังหวัดมหาสารคาม และในที่สุดได้เกิดเป็น “โครงการเสริมสร้างสุขภาวะแบบบูรณาการสู่จังหวัดมหาสารคามน่าอยู่” หรือ “โครงการ อภัยแห่ง เบ็งแกง คนสารคาม” โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สสส. เป็นระยะเวลา ๓ ปี เริ่มต้นดำเนินงานในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ มีเนื้อหาการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่สังคมสุขภาวะใน ๓ ประเด็น คือ การสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหารโดยแนวทางเกษตรกรรมทางเลือก การพัฒนาเด็กและเยาวชน และการนำ

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>ภูมิปัญญามาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะของคนมหาสารคาม การดำเนินงานตามโครงการฮักแพง เบิ่งแเงง คนสารคาม ข้างต้น ก่อให้เกิดการรวมตัวของคนมหาสารคามในลักษณะของ “บูรณาการ” จวบหลากหลายอาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล อาจารย์มหาวิทยาลัย นักพัฒนาเอกชน ข้าราชการบ้านาญ นายกองค้การบริหาร ส่วนตำบล พระสงฆ์ และข้าราชการสังกัดหน่วยงานในจังหวัด มหาสารคาม คนกลุ่มนี้มีเจตนารมณ์และมาทำงานร่วมกัน เพื่อต้องการจะเห็นคนมหาสารคามมีความสุขกายสุขใจ อยู่ร่วมกันในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีสุขภาวะ และเรียกตนเองว่า “เครือข่ายฮักแพง เบิ่งแเงง คนสารคาม” ขยายผลสู่กระบวนการ จังหวัดจัดการตนเอง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม ในฐานะกลไกหลักในการจัดสมัชชาปฏิรูป ประเทศไทยของจังหวัดมหาสารคามได้เชิญชวนเครือข่าย ภาคประชาสังคม องค์กรภาครัฐและนักวิชาการ ร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้เพื่อค้นหาแนวทางในการปฏิรูปเชิงพื้นที่เพื่อการจัดการ ตนเองอย่างยั่งยืน</p>
<p>๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● บทเรียนและรูปธรรมเชิงประจักษ์ในการขับเคลื่อนการทำงาน ประเด็นต่าง ๆ เช่น ประเด็นสวัสดิการ ประเด็นเกษตรกรรม และความมั่นคงทางอาหาร ประเด็นเด็กและเยาวชน ประเด็น สภาองค์กรชุมชน ประเด็นเศรษฐกิจทุนชุมชน ประเด็นป่าชุมชน เป็นต้น โดยกระบวนการบูรณาการงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดพลังของการสร้างสุขภาวะในจังหวัดมหาสารคาม ในที่สุด ได้เกิดเป็น “โครงการเสริมสร้างสุขภาพแบบบูรณาการสู่จังหวัด มหาสารคามน่าอยู่” หรือ “โครงการ ฮักแพง เบิ่งแเงง คนสารคาม” เนื้อหาการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่สังคมสุขภาวะใน ๓ ประเด็น คือ การสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหาร โดยแนวทาง เกษตรกรรมทางเลือก การพัฒนาเด็กและเยาวชน และการนำ ภูมิปัญญามาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะของ คนมหาสารคาม ขยายผลสู่กระบวนการจังหวัดจัดการตนเอง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ การจัดสมัชชาปฏิรูปประเทศไทย ของจังหวัดมหาสารคาม ได้ก่อให้เกิดกลไกการทำงานและผนึก กำลังในลักษณะของการบูรณาการของภาคประชาชนในจังหวัด มหาสารคามอย่างกว้างขวางขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการสนับสนุน ช่วยเหลือ แบ่งปันกันและกัน ผลักดันให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ไปสู่กระบวนการจังหวัดจัดการตนเอง ภายใต้ชื่อ “สภาฮักแพง เบิ่งแเงง คนมหาสารคาม”

หัวข้อ	ข้อมูล
<p>๕) กิจกรรมสำคัญ/ ผลงานเด่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● บทเรียนและรูปธรรมการขับเคลื่อนงานเชิงประเด็น เช่น ประเด็นสวัสดิการ ประเด็นเกษตรกรรมและความมั่นคงทางอาหาร ประเด็นเด็กและเยาวชน ประเด็นสภาองค์กรชุมชน ประเด็นเศรษฐกิจทุนชุมชน ประเด็นป่าชุมชน ● การบูรณาการงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ในจังหวัดให้เกิดพลังของการสร้างสุขภาวะในจังหวัดมหาสารคาม และในที่สุดได้เกิดเป็น “โครงการเสริมสร้างสุขภาพแบบบูรณาการสู่จังหวัดมหาสารคามนำอยู่” หรือ “โครงการ อักแพง เบิ่งแวง คนสารคาม” ● การผลักดันประเด็นงานสู่สังคมสุขภาวะในจังหวัดมหาสารคาม ๓ ประเด็น คือ ๑) การสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหารโดยแนวทางเกษตรกรรมทางเลือก ๒) การพัฒนาเด็กและเยาวชน และ ๓) การนำภูมิปัญญามาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะของคนมหาสารคาม ขยายผลสู่กระบวนการจังหวัดจัดการตนเอง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ● การเป็นกลไกหลักร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในการจัดสัมมนาปฏิรูปประเทศไทยของจังหวัดมหาสารคาม ในการปฏิรูปเชิงพื้นที่เพื่อการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกิดกลไกการทำงานและฉันทกกำลังในลักษณะของการบูรณาการของภาคประชาชนในจังหวัดมหาสารคามอย่างกว้างขวางขึ้น
<p>๖) สภาพ/ปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การรวมตัวกันของภาคีความร่วมมือในส่วนราชการ ท้องถิ่น ท้องที่ และชาวบ้าน ในลักษณะเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ในชื่อ “เครือข่ายองค์กรประชาสังคมระดับอำเภอ” (สภาอักแพง เบิ่งแวง คนมหาสารคาม, ๒๕๖๐) โดยจังหวัดมหาสารคาม สร้างเครือข่ายระดับอำเภอ โดยใช้เงื่อนไขความสัมพันธ์ ในรูปแบบเครือข่ายทางสังคมเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะกรณี อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม เป็นการจัดการความสัมพันธ์ใหม่ โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ของตัวแทนหน่วยงาน ภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จากรูปแบบเดิมที่เป็นเครือข่าย ลักษณะโครงการ ต่อมาได้พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ เป็นเครือข่ายลักษณะประเด็นร่วมและเครือข่ายลักษณะแยกประเด็น (เป็นการเปลี่ยนรูปความสัมพันธ์ เป็นการกระจายตัวเพื่อช่วงชิงพื้นที่เพื่อกระทำการในระดับตำบลและอำเภอมากขึ้น) ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือของตัวแทนหน่วยงานภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคนในอำเภอ จังหวัด จึงควรมีการสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบเครือข่ายทางสังคมจากเครือข่ายลักษณะแยกประเด็น เป็นเครือข่ายลักษณะเชิงพื้นที่ตำบลหรือชุมชน เพื่อเพิ่มบทบาท

หัวข้อ	ข้อมูล
	ในการทำงานให้กับสมาชิกรายใหม่ที่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมทำงานกับเครือข่ายทางสังคม รวมถึงใช้พื้นที่ตำบลหรือชุมชน เพื่อช่วยเกี่ยวโยงประเด็นการทำงานที่แยกออกจากกันในแต่ละประเด็น

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ● กลุ่มบริษัทในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นรวมตัวกัน ๒๐ บริษัท จัดตั้งและจดทะเบียนเป็น บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด (KKTT) โดยมีเป้าหมายอยากส่งต่อเมืองขอนแก่นที่มีการพัฒนาให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป เพราะเชื่อว่าการพัฒนาของประเทศไทยส่วนใหญ่จะมาจากส่วนกลาง แต่คนที่รู้จักปัญหาที่สุดคือคนในท้องถิ่น ซึ่งในต่างประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่วนใหญ่การพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ก็มาจากท้องถิ่น จึงมีความคิดอยากให้คนในท้องถิ่นสามารถยื่นได้ด้วยตัวเอง และเป็นการลดภาระการสนับสนุนและช่วยเหลือต่าง ๆ จากส่วนกลาง อันเป็นที่มาของกลุ่มพัฒนาเมือง ● โปรเจกต์ที่ดำเนินการอยู่จะเป็นการทำงานร่วมกัน ทั้งส่วนปกครองท้องถิ่น ส่วนของจังหวัด และภาคการศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น การจัดตั้งบริษัทขึ้นมาก็เพื่อให้ได้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนในส่วนของการค้นคว้าหาข้อมูล หรือวิธีการทำงานร่วมกับทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับจังหวัด รวมไปถึงการที่จะหาข้อมูลมาสนับสนุนการประชุมร่วมกัน ทุกอย่างต้องดำเนินการแล้วผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด และทุกโครงการจะมีการทำงานร่วมกัน
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้แนวคิดตามรูปแบบ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” คือ ทำงานร่วมกันทั้ง ๓ ภาค คือ ภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน ภาครัฐซึ่งก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด และภาคการศึกษาที่ช่วยในการทำงานและการขับเคลื่อนโครงการไปได้ โดยโปรเจกต์ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันก็คือเรื่องของ “ซีดีบัส” หรือที่บางคนเรียกว่า “Smart Bus” ซึ่งรถบัสเป็นระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ วิ่งอยู่ในเมืองสายหนึ่ง วิ่งอยู่ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นอีกสายหนึ่ง มีแอปพลิเคชันที่สามารถดูได้ว่าตอนนี้รถบัสวิ่งอยู่ที่ไหนแล้ว เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้โดยสาร นอกจากนี้ ก็จะมี

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>เรื่องของคุณย์ประชุมที่ชื่อว่า KICE ที่ได้มีการขับเคลื่อนแล้วมีคนเห็นประโยชน์ และได้สร้างให้มีศูนย์ประชุมระดับชาติเกิดขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น อีกเรื่องคือ ระบบรถไฟฟ้ารางเบาที่เร่งขับเคลื่อนจนเกิดบริษัทที่ทางเทศบาลท้องถิ่น จดทะเบียนในชื่อ “บริษัท ขอนแก่นทรานซิท ซิสเต็ม” ขึ้นมา ซึ่งบริษัทนี้เป็นบริษัทที่ได้สิทธิในการที่จะดำเนินการรถไฟฟ้ารางเบาภายในพื้นที่ของเมืองได้</p>
<p>๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/การรวมตัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วนต้องมีการเปิดใจฟังในทุกมิติ มีการพูดคุย คิดหาไอเดียร่วมกัน และสามารถเป็นตัวอย่างให้จังหวัดอื่นนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาต่อได้ ทำให้ประเทศก้าวไปเร็วขึ้นอย่างภูเก็ตพัฒนาเมือง หรือเชียงใหม่พัฒนาเมืองต่างก็ไม่ใช่คู่แข่ง แต่คือพันธมิตรที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ มีแนวคิดร่วมกัน ตั้งใจอยากเห็นแต่ละเมืองในประเทศไทยเกิดการพัฒนาเมืองร่วมกัน แต่ต้องยอมรับกับคำว่า “เมกะโปรเจกต์” หรือรถไฟฟ้ารางเบาขนส่งมวลชนที่ย่อมมาพร้อมกับคำว่าเอื้อประโยชน์ ผลประโยชน์นายทุน เพราะการพัฒนาเมืองมีผลกระทบกับนักธุรกิจรถยนต์แต่หากการพัฒนาเมืองใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ธุรกิจรถยนต์ก็จะโตตามไปด้วยเช่นกัน แต่ต้องดูว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นยั่งยืนกับทุกฝ่ายด้วย
<p>๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เป้าหมายก็คือ การส่งมอบเมืองที่น่าอยู่ เจริญเติบโตให้กับลูกหลานคนขอนแก่นต่อไปในอนาคต แต่ก่อนทุกคนจะย้ายเข้าไปที่กรุงเทพฯ หรือไปที่ส่วนกลางกันหมด ในต่างจังหวัดไกลถิ่นฐาน แต่ถ้าเมืองขอนแก่นมีสภาวะแวดล้อมที่ดี มีงานที่ดี ทุกคนก็สามารถทำงานที่จังหวัดได้อยู่ใกล้บ้าน อยู่ใกล้ครอบครัว ปัญหาสังคมต่าง ๆ ก็จะน้อยลง ดังนั้นคนรุ่นหลังจึงถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น เราเพียงต้องการพัฒนาโครงสร้างของเมืองให้มีคุณภาพ เพื่อรองรับให้คนรุ่นหลังอยู่แล้วมีความสุข การจะเป็น “Smart City” ในความหมายของเรา เป้าหมายคือ คำว่าความสุขที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้นถ้าทุกคนต้องการมีความสุข ทุกคนก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังในสิ่งที่จะพัฒนาต่อไปพร้อมกันได้

หัวข้อ	ข้อมูล
๕) กิจกรรมสำคัญ/ ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● Smart City ของขอนแก่น โครงสร้างมี ๖ ด้าน คือ Smart Mobility, Smart Living, Smart Economy, Smart Citizen, Smart Governance และ Smart Environment แต่ความแตกต่างคือ จะมองโครงสร้างก่อนที่จะมาเป็น Smart City เช่น ระบบขนส่งมวลชน ซึ่งไม่ใช่เติบโตเฉพาะระบบไอที ด้านเดียว แต่ปัจจัยหลักที่จะทำให้ประชาชนมีความสุขได้ คือ เรื่องของการเดินทางและที่อยู่อาศัย และใช้เทคโนโลยี เป็นปัจจัยเสริม หากเป็นเมืองที่ทันสมัย แต่เกิดปัญหาการติด ยานธุรกิจแออัดอยู่ที่เดียว ประชาชนก็จะหาความสุขไม่ได้ จึงเล็งไปที่การวางผังเมืองด้วยระบบขนส่งมวลชน ระบบขนส่งสาธารณะ ไฟฟ้ารางเบา สมาร์ทบัส สมาร์ทสองแถวที่กำลังขับเคลื่อนเพื่อสร้างเป็นโครงข่ายเพื่อให้เข้ากับการใช้ชีวิตของคนเมืองสะดวกมากยิ่งขึ้น
๖) สภาพ/ปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> ● สภาพปัญหาหลัก ๆ คือ ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่ที่สุดคือ จะทำอย่างไรจึงจะเกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนขอนแก่น ในทุกภาคส่วนคือ ความท้าทายอย่างยิ่งใหญ่ เพราะว่า ปัจจุบันทุก ๆ คนก็จะเดินแยกกัน อย่างส่วนราชการ ก็เดินแบบราชการ มีโปรเจกต์แบบราชการ เอกชนก็จะเดินของเอกชน ภาคศึกษาก็เดินการศึกษา ประชาชนก็เดินของประชาชน คือ ต่างคนต่างเดินอย่างที่เราไม่เคยมาคุยกัน เดินกันไปคนละทิศคนละทาง ทำให้ทุกคนเสียแรง และเกิดการต้านแรงกัน ทำให้จังหวัดไม่ได้เคลื่อนไปในทิศทางหรือความเร็วที่ถูกต้อง ● ความท้าทายก็คือ การรวมตัวกัน สิ่งที่ทำกลุ่มได้ทำคือ การเป็นผู้ประสานงาน กับทั้งทางภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ในอนาคตจะมีโปรเจกต์อะไรกับขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่ต้องทำงานด้วยก็มีตั้งแต่สภาธนาคาร ธนาคารแห่งประเทศไทย เอสเอ็มอีต่าง ๆ หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด มหาวิทยาลัย ในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ ยังมีภาคประชาชน ทั้งกลุ่มเอ็นจีโอ หรือ Active Citizen ที่ต้องไปเจรจาว่า แต่ละกลุ่มมีโปรเจกต์อะไร แล้วจะมาเป็นคนกลางในการรวบรวมข้อมูลทุกอย่างเพื่อมาทำแผน Smart City ที่มาจากทุกภาคส่วนที่กล่าวมาทั้งหมดจริง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพว่า ขอนแก่นจะเดินไปอย่างไร โดยได้รับความร่วมมือกัน ทั้งภาคประชาชน ภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา จุดนี้มีพลังเป็นอย่างมาก เพราะถ้าทุกคนเห็นภาพสุดท้าย

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>เดียวกันว่าจังหวัดของเราจะเดินไปตรงไหน มันจะมีพลังที่ทุกคนจะมุ่งไปสู่ทางเดียวกันได้มากขึ้น นี่คือความท้าทายซึ่งตัวอย่างความท้าทายที่เกิดขึ้นในการที่ทำงานโปรเจกต์รถไฟฟ้ารางเบา ซึ่งมีผลกระทบกับรถสองแถวมากที่สุด แต่ไม่ต้องการให้การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นแทนที่ แล้วสิ่งเก่าต้องตายไป เพราะคงไม่ถือว่าเป็น “Smart City” แต่เชื่อว่าทุกคนต้องอยู่ร่วมกันได้ จึงเกิดการ “โสหุ่ย” หรือการพูดคุยหาข้อสรุปกับกับรถสองแถว เพื่อหาจุดร่วมประสานจุดต่างให้ลงตัว</p>

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการพัฒนานโยบายสาธารณะและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดสุพรรณบุรี

หัวข้อ	ข้อมูล
<p>๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตั้ง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ประสบการณ์การพัฒนาพลเมืองที่ผ่านของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ดำเนินการด้านการพัฒนาสำนักพลเมืองอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานได้ค้นพบเครื่องมือสร้างพลังพลเมืองหลายอย่างซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมด้านการสร้างพลังพลเมือง แต่ยังคงดำเนินการได้เฉพาะในระดับพื้นที่ตำบลและระหว่างตำบล ซึ่งถ้าสามารถนำชุดประสบการณ์ดังกล่าวมาผลักดันให้เกิดเวทีสาธารณะในระดับจังหวัด ระดมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเข้าร่วมกิจกรรมจะทำให้เกิดภาพการคิดค้นเพื่อการพัฒนาและการสร้างความร่วมมือพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกันได้ นำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ● ในปี ๒๕๖๒ ศูนย์พัฒนาการเมืองฯ จังหวัดสุพรรณบุรี จึงได้ยกระดับการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ ให้เกิดการพัฒนสำนักพลเมืองผ่านกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะและยกระดับให้เป็นแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด โดยได้ออกแบบให้เป็นทั้งเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ นักวิชาการและเจ้าหน้าที่รัฐในระดับพื้นที่ และยกระดับเป็นนโยบายสาธารณะระดับจังหวัดหรือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับจังหวัด เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบเป็นแผนการแก้ปัญหาและการดำเนินงานของหน่วยงานให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

หัวข้อ	ข้อมูล
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนาพลเมืองให้ไม่นิ่งเฉยต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างสังคมเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้างการรับรู้เรื่องการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนได้รับรู้ เห็นโอกาส เกิดความตระหนักในด้านการจัดสรรทรัพยากร และผลประโยชน์ของสังคมและชุมชนร่วมกัน หาวิธีการหรือช่องทางที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อให้เกิดการดำเนินการอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม การเปิดเวทีสาธารณะ ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและในระดับจังหวัดเป็นอีกช่องทางสำคัญที่จะทำให้ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ได้มีโอกาสและเวทีในการสะท้อนปัญหา ความต้องการ แสดงความคิดเห็น เพื่อมีส่วนร่วมในการออกแบบ ทิศทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง ขณะเดียวกัน ก็เป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของพลเมืองให้ได้รับรู้ เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น
๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/การรวมตัว	<ul style="list-style-type: none"> ● ศูนย์เกิดจากการรวมตัวกันทำงานของคนในพื้นที่ ร่วมกันกับการทำงานของผู้นำชุมชนทั้งผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน
๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● เวทีพัฒนาสำนึกพลเมืองด้วยกระบวนการจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด เวทีพลังพลเมืองเสนอแนะนโยบายสาธารณะและแผนยุทธศาสตร์จังหวัด เวทีถอดบทเรียนผลการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายสาธารณะและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด
๕) กิจกรรมสำคัญ/ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● ๑) จัดเวทีจังหวัดโดยศูนย์ ร่วมกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดและเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ๑๖ เครือข่าย ประกอบด้วย ผู้นำสภาองค์กรชุมชนตำบล ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี พัฒนาการจังหวัด สำนักงานจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด พลังงานจังหวัด สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชวมงคล สภาเด็กและเยาวชน โดยเสนอแนะนโยบายสาธารณะและแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี (ภาคประชาชน) ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี (นายนิมิต วันไชยธนวงศ์) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒ ณ หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี

หัวข้อ	ข้อมูล
	<ul style="list-style-type: none"> ● จังหวัดได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อเสนอภาคประชาชนพร้อมส่งมอบให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ โดยภาคประชาชนจะมีคณะติดตามการขับเคลื่อนงานตามแผนภาคประชาชนต่อไป ● สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี สมาชิกวุฒิสภา (นายอนุศักดิ์ คงมาลัย) และผู้แทนรัฐมนตรี ให้ความสนใจกับการขับเคลื่อนงานศูนย์เป็นอย่างมาก และได้เตรียมการที่จะลงพื้นที่เพื่อพบปะประชาชนและรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมและติดตามผลการดำเนินงานของภาครัฐตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานภาคประชาชนต่อไป
๖) สภาพ/ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> ● การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการลงพื้นที่ระดับตำบลเพื่อสนับสนุนการเปิดเวทีสาธารณะในการรวบรวมปัญหาความต้องการของชุมชนนั้น เป็นการนำข้อมูลที่ได้มา หาประเด็นหรือปัญหาร่วมของชุมชนและรวบรวมข้อมูลมาประกอบเพื่ออธิบายสถานการณ์ปัญหาให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ทำให้ผู้นำชุมชนได้พัฒนาทักษะความสามารถของตนเองเกิดดวงพุดคุยกันของผู้นำในแต่ละตำบล และเปิดเวทีระดับอำเภอโดยมีคณะกรรมการศูนย์เข้าไปหนุนช่วยจนได้ข้อสรุปที่เป็นปัญหาร่วม แนวทางจัดการปัญหาร่วมกัน

๔.๗ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนสู่การปฏิบัติ ของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดตราด

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา/ประวัติการก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ● ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดตราด เกิดจากการรวมตัวกับภาคีเครือข่ายทั้งในระดับตำบลจนครอบคลุมทุกพื้นที่ ๗ อำเภอของจังหวัดตราด
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ ส่งผลให้วิถีชีวิตของสิ่งมีชีวิตบนโลกใบนี้ได้รับผลกระทบและก่อให้เกิดความเสียหายกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ที่พยายามสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกให้ตัวเอง โดยลืมนึกไปว่าสิ่งเหล่านี้จะมีผลไปกระทบกับสภาวะแวดล้อมทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงกับทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์เราต้องพึ่งพาอาศัยและไม่สามารถสร้างทดแทนได้ นั่นคือ “ขยะ” ที่หลุดรอดไปจากกระบวนการจัดการที่หน่วยงานต่าง ๆ รวบรวมไว้ในจุดต่าง ๆ

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>และจากบุคคลที่ขาดจิตสำนึก ทั้งขณะในที่ที่ไม่สมควรทั้งต่าง ๆ ปนเปื้อนไปสู่สิ่งแวดล้อมทั่วทุกพื้นที่ ซึ่งปัญหานี้ ผู้ที่จะสามารถแก้ไขได้ก็คือ มนุษย์ เท่านั้น ที่ต้องมีสำนึกความรับผิดชอบบนฐานของความเป็นพลเมือง ที่จะต้องจัดการแก้ไขด้วยตนเอง โดยไม่เลือกวัยและเพศ และไม่จำเป็นจะต้องสร้างเสริมให้ เพราะมีอยู่ในสามัญสำนึกของทุกคนที่จะต้องดึงออกมา ร่วมรับผิดชอบผลการกระทำนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ และสร้างความเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาได้อย่างง่ายดาย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ซึ่ง ณ วันนี้ ปัญหาที่มองว่าเล็กในชุมชนกลายเป็นปัญหาใหญ่ของโลกไปแล้ว ซึ่งได้มีการวางแผนเพื่อที่จะนำกระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองไปปฏิบัติจริงในชุมชน และนำเสนอเป็นนโยบายสาธารณะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาแก้ไข ปัญหาในชุมชน
๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/ การรวมตัว	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นการรวมตัวเป็นเครือข่ายภาคประชาชน โดยการประสานเชื่อมโยง คณะกรรมการ และผู้แทนสภาองค์กรชุมชน ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดตราด เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่
๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดเวทีสร้างและต่อยอดฯ สำนึกพลเมืองให้เกิดขึ้นในหัวใจของคนตราดเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจ ได้แนวทางปฏิบัติ ในการเตรียมความพร้อมเลือกตั้งให้กับคนในชุมชนทุกระดับ ในระดับอำเภอ ๗ อำเภอ ● สนับสนุนส่งเสริมการสร้างรูปธรรมการปฏิบัติในชุมชนจังหวัดตราด (การสร้างพื้นที่เครือข่ายการจัดการขยะ ๑ อำเภอ ๑ แห่ง) ด้านการจัดการขยะตามบริบทของพื้นที่ ๗ อำเภอ
๕) กิจกรรมสำคัญ/ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● การต่อยอดการเสริมสร้าง กระตุ้นจิตสำนึก พลเมืองและเสริมสร้างความรู้ด้านการเมืองภาคพลเมืองให้เกิดการสร้างกิจกรรมรูปธรรมมาปฏิบัติในชุมชน จังหวัดตราด ซึ่งได้นำปัญหา “ขยะ” ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดที่มีอยู่ในทุกพื้นที่ ทั้งขยะในพื้นที่ บกและทะเล เพราะจังหวัดตราดเป็นจังหวัดติดชายฝั่งทะเล มีชายหาด ทะเลที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม แต่ตอนนี้กำลังเจอผลกระทบเรื่องขยะมากมาย ที่ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อระดับจังหวัดเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อระดับประเทศด้วย นับเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ซึ่ง “การจัดการขยะ” เป็นสำนึกร่วมของคนทุกคน ที่จะตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองตราดที่จะลุกขึ้นมาจัดการปัญหาขยะอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน กำหนดอย่างน้อย ๑ อำเภอ ๑ แห่ง โดยการใช้กระบวนการทางการเมืองภาคพลเมือง คัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพและความสมัครใจ

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>ที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน จึงได้มาทั้งหมด ๗ พื้นที่ ใน ๗ อำเภอ จึงได้นำเสนอพื้นที่รูปธรรมของแต่ละอำเภอ มาเป็นต้นแบบตามวิถีของพื้นที่ที่จะจัดการกับปัญหาขยะ โดยมุ่งเน้นว่า ศูนย์จะเป็นกลไกที่จะช่วยกระตุ้นจิตสำนึกพลเมือง จิตสำนึกรับผิดชอบต่อคนตราดที่จะมาร่วมกันพัฒนากระบวนการจัดการขยะตามวิถีของแต่ละพื้นที่ โดยคนในพื้นที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักที่จะมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อลูกขึ้นมาจัดการปัญหาด้วยตนเองให้เกิดผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สามารถขยายผลต่อไปได้</p>
<p>๖) สภาพ/ปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลการขับเคลื่อนทำให้เกิดพลังร่วมที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยสำนึกของความเป็นพลเมืองที่จะต้องลุกขึ้นมารับผิดชอบต่อ และพร้อมแก้ไขให้ปัญหานั้นคลี่คลายไปได้จนถึงที่สุดทุกพื้นที่ ● เกิดการประสานงานร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องโดยใช้พื้นที่กลางของตำบล คือ อำเภอเป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ● เกิดการวิเคราะห์ร่วมและวางทิศทาง กำหนดแผนจัดการปัญหานั้นในระดับจังหวัด

๔.๘ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีกลุ่มคนรักเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี

หัวข้อ	ข้อมูล
<p>๑) ความเป็นมา/ประวัติ การก่อตั้ง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เริ่มจากการทำวิจัยชิ้นหนึ่งของบริษัท รีเจนท์ ยีนยงพัฒนา ที่ต้องการค้นหาสิ่งดีงามให้แก่จังหวัดเพชรบุรี เป็นการทำร่วมกับนักวิจัย คือ รองศาสตราจารย์อนุชาติ พวงสำลี และคณะนักวิจัยท้องถิ่น จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ร่วมกับ ปราชญ์ชาวบ้านและคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา ● เวทีของการพูดคุยได้เริ่มเปิดวงขยายขึ้น มีการนัดหมายที่เป็นทางการ และมีหัวข้อการสนทนาที่ชัดเจนขึ้น จนนำไปสู่การประชุมครั้งใหญ่ เมื่อวันที่ ๒๒ - ๒๓ มีนาคม ๒๕๓๙ ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย เครือข่ายต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ประชาชนในท้องถิ่นที่สนใจ และหน่วยงานส่วนกลาง โดยมีกระบวนการสำคัญ ๓ ประการ คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การร่วมกันประเมินศักยภาพ และการวิเคราะห์ การมองร่วมกันถึงกลุ่มที่ควรจะมีส่วนร่วม ซึ่งผลจากการประชุม นำมาสู่แนวทางการกำหนดแนวคิดที่จะทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์ สิ่งที่ดีงามให้แก่ท้องถิ่นที่ชัดเจนมากขึ้น และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนันท์ นิลพงษ์ เป็นผู้เสนอชื่อ “กลุ่มคนรักเมืองเพชร” ขึ้น

หัวข้อ	ข้อมูล
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นการรวมตัวกันของภาคส่วนต่าง ๆ ที่มารวมกันด้วยหัวใจ จากคนที่มีหัวใจเดียวกัน เปรียบเสมือนร่มคันใหญ่ที่โอบล้อมกลุ่มก้อนต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายตรงกันเข้าด้วยกันและก้าวไปพร้อม ๆ กัน และต้องการพัฒนาเมืองเพชรบุรี ตอบแทนถิ่นกำเนิดและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่เมืองเพชร ● ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้มีข้อสรุปจากการประชุมที่เป็นภาพอนาคตที่ต้องการเห็นร่วมกันของเมืองเพชรบุรี ๕ เรื่อง คือ เป็นเมืองงาม เป็นเมืองเข้มแข็ง เป็นเมืองอบอุ่น เป็นเมืองวัฒนธรรม
๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/การรวมตัว	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นการรวมตัวตามธรรมชาติอย่างหลวม ๆ เป็นการเกาะเกี่ยวกันในลักษณะของเครือข่ายมากกว่าจะมีโครงสร้างที่แข็งและตายตัว เพราะแต่ละกลุ่มนั้น มีภารกิจอยู่แล้ว ก็จะมีการดำเนินกิจกรรมไปตามความถนัดของตน แต่จะมารวมกันเมื่อมีการจัดกิจกรรมในนามของกลุ่มคนรักเมืองเพชร และรับผิดชอบในภารกิจต่าง ๆ ไปตามความถนัดของตนเช่นเดิม ● โครงสร้างการทำงานจึงสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามความเหมาะสมของภารกิจแต่ละครั้ง ทำให้กลุ่มคนรักเมืองเพชร “ไม่มีประธานกลุ่ม” สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความเท่าเทียมกัน โดยอาศัยหลักประชาธิปไตย คือ การให้เกียรติซึ่งกันและกันและให้ความสำคัญกับทุกความคิดเห็น ● ในระยะเริ่มแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มีการจัดประชุมเพื่อปรับแนวทางการดำเนินการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีกลุ่มที่มารวมกันเป็นเครือข่ายการทำงาน ๘ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครดิตยูเนี่ยน กลุ่มหอการค้า สำนักศิลปวัฒนธรรม (กลุ่มวัฒนธรรม) บริษัท รีเจนท์ ยีนยงพัฒนา จำกัด ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพชรบุรี กลุ่มยายกับตา (กลุ่มเยาวชน) และกลุ่มสี่มวลชน ● ต่อมา มีการขยายการพัฒนาเครือข่ายมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มีการขยายกลุ่มเครือข่ายเป็น ๒๘ กลุ่ม และในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ขยายเป็น ๓๑ กลุ่ม
๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการนำสิ่งที่ดีของเมืองเพชรบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นทั้งในด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ● การเสนอแนวความคิดในการให้มอบต้นไม้แทนการมอบพวงหรีด ● การถวายต้นไม้แทนดอกไม้แก่พระภิกษุ ● การสนับสนุนการใช้กระถางใบตองแทนกระถางที่ทำจากโฟม ● การเป็นตัวแทนในการเข้าประชุมสำคัญ ๆ เพื่อระดมความเห็นหรือเพื่อตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อชาวเพชรบุรี ● การเป็นที่ปรึกษาให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อช่วยแก้ปัญหา

หัวข้อ	ข้อมูล
๕) กิจกรรมสำคัญ/ ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนา “การเมืองเชิงวัฒนธรรม” คือ การชูวัฒนธรรมนำการเมือง เช่น การอนุรักษ์และปกป้องลุ่มน้ำเพชรบุรี การรื้อฟื้นประเพณีแห่เรือองค์ โดยมีการใช้กิจกรรมแห่กฐินและผ้าป่าเรือองค์เป็นยุทธวิธีในการต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาแม่น้ำเพชรบุรีจากการตัดถนนได้
๖) สภาพ/ปัญหา/ อุปสรรค ในการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> ● ในช่วงแรกมีความท้าทายจากเรื่อง “ความไม่เข้าใจกันและยังขาดความไว้วางใจ” ระหว่างเครือข่ายที่มาเข้าร่วม ด้วยเกรงว่าจะเป็นการรวมตัวกันแล้วเกิดประโยชน์ที่เอื้อกับภาคธุรกิจเอกชนใดเป็นพิเศษหรือไม่ ● นอกจากนี้ ยังพบว่า เกิดคำถามและข้อสงสัยจากบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วม เครือข่ายว่า กลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมด้วยนั้น ไม่รักเมืองเพชรบุรีใช่หรือไม่ ● การมีเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ และการประสานงานอยู่บ้าง ● กลุ่มไม่พบปัญหาเรื่องงบประมาณ เพราะไม่ได้มีการระดมทุนกองกลางไว้มากนัก โดยงบประมาณที่จะใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นการระดมทุนกันในรายกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นไปตามความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละภารกิจ

๔.๙ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วม กรณีสภาพเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา/ประวัติ การก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ● ก่อนการจัดตั้งได้มีการสำรวจความสมัครใจของคนในพื้นที่ เพื่อสอบถามความต้องการในการจัดตั้งศูนย์ โดยสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งนำโดยสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง ได้มีการเชิญภาคประชาชนจากภาคส่วนต่าง ๆ มาพูดคุยกัน เมื่อมีความต้องการจึงได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองขึ้น เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ● ในระยะแรก ภารกิจ คือ การสำรวจปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ รวมไปถึงการสำรวจเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ที่กำลังทำงานขับเคลื่อนอยู่ในจังหวัด ด้วยการจัดเวทีสาธารณะในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัด ซึ่งมีอยู่ ๒๓ อำเภอ โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม เพื่อรับฟังปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ
๒) แนวคิด/เป้าหมาย ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย สร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่คนในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ● ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือเครือข่ายต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน

หัวข้อ	ข้อมูล
<p>๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/ การรวมตัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพระปกเกล้าสองแสนบาทต่อปีงบประมาณ เพื่อใช้ในการสนับสนุนการทํากิจกรรมที่มาจากความคิดของประชาชนในพื้นที่ ● รายชื่อเครือข่ายสภาพลเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน ๕๐ องค์กร ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> ๑) จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒) องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ๓) กร.อมน.จังหวัดนครศรีธรรมราช ๔) สภาเกษตรกรจังหวัดนครศรีธรรมราช ๕) ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดนครศรีธรรมราช ๖) กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดนครศรีธรรมราช ๗) คณะกรรมการผู้ใช้พลังงานเขต ๑๑ ๘) คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ๙) สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๐) ชมรมอนุรักษ์หนังตะลุงพันธุ์แท้จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๑) สมาคมชาวสวนยางจังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๒) มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ (โครงการฟื้นฟูและพัฒนาเด็กพิการ โดยชุมชน) ๑๓) เครือข่ายยมนา (ยาง ผลไม้ นา) ๑๔) เครือข่ายอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๕) เครือข่ายสวัสดิการชุมชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๖) เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๗) เครือข่าย YSF (Young Smart Farmer) ๑๘) เครือข่ายคลองสายนํ้าใส ๑๙) โรงเรียนพลเมืองท่าศาลา อำเภอท่าศาลา ๒๐) โรงเรียนพลเมืองเขาน้อย อำเภอสิชล ๒๑) โรงเรียนพลเมืองปากน้ำฉวาง อำเภอฉวาง ๒๒) โรงเรียนพลเมืองเขาแก้ว อำเภอลานสกา ๒๓) ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒๔) ชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดนครศรีธรรมราช ๒๕) ชมรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒๖) ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทุ่งโพธิ์ ๒๗) ชมรมพลังงานทดแทนจังหวัดนครศรีธรรมราช ๒๘) เครือข่ายเหยี่ยวข่าวที่นิวส์จังหวัดนครศรีธรรมราช

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>๒๙) อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อป.มช.) จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๓๐) กลุ่มสร้างบ้านให้ปู่สร้างที่อยู่ให้ปลา (บ้านหน้าทับ)</p> <p>๓๑) กลุ่มปลูกพืชผสมผสานไร้สารพิษ</p> <p>๓๒) สมาคมอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อสังคม จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๓๓) สมาคมคนกริดยางและชาวสวนยางแห่งประเทศไทย</p> <p>๓๔) สมาคมคนตาบอดจังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๓๕) เครือข่ายเกษตรทางเลือก</p> <p>๓๖) เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๓๗) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๓๘) เครือข่ายคณะกรรมการพัฒนาบทบาทสตรี</p> <p>๓๙) เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๔๐) สมาคมสตรีมุสลิม (มุสลิมะห์) จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๔๑) ชมรมพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งขอนแก่น</p> <p>๔๒) ศูนย์พึ่งได้โดยพลเมืองหญิงนครศรีธรรมราช</p> <p>๔๓) กลุ่มอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็งนครศรีธรรมราช</p> <p>๔๔) สมาคมท่องเที่ยวขอนแก่น</p> <p>๔๕) กกต. จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>๔๖) เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนอำเภอลานสกา</p> <p>๔๗) เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนอำเภอนบพิตำ</p> <p>๔๘) เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนอำเภอเชียรใหญ่</p> <p>๔๙) เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนอำเภอหัวไทร</p> <p>๕๐) มูลนิธิธรรมรัศมีมีณิรัตน์สาขาลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช</p>
๔) กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● ช่วงปีแรก ๆ (พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๔๙) เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อสร้างพลเมืองให้เข้มแข็ง โดยจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน และมีการนำประเด็นปัญหาในพื้นที่มาสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ เรื่องการบริหารจัดการน้ำ ● ช่วง พ.ศ. ๒๕๕๐ นอกเหนือจากการจัดเวทีเยาวชนที่ดำเนินการต่อเนื่องมาแล้ว ยังมีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่อีกครั้งหนึ่งดังเช่นปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นวาระการพัฒนาของจังหวัด ๑๐ วาระขึ้น และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ภาคีเครือข่ายจึงได้พัฒนาวาระทั้ง ๑๐ เรื่อง ในรูปแบบของ “โมเดลการพัฒนา”

หัวข้อ	ข้อมูล
	<ul style="list-style-type: none"> ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังได้มีการจัดเวทีสาธารณะขึ้น ๒ ครั้ง เพื่อจัดทำข้อเสนอประกอบการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ดำเนินการจัดค่ายเยาวชน ๔ ครั้ง
๕) กิจกรรมสำคัญ/ ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ฉบับเจ้าเมือง หรือแผนเจ้าเมืองหมายถึง แผนพัฒนาจังหวัดฉบับที่ประชาชนเป็นผู้ร่างขึ้น โดยแผนนี้จะได้บรรจุเรื่องต่าง ๆ ที่ภาคประชาชนต้องการ เพื่อเสนอภาครัฐพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหา หรือออกเป็นนโยบายสาธารณะหรือผนวกรวมเข้าไปกับแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อให้สนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน โดยทำต่อเนื่องมาแล้ว ๑๐ ปี และจุดเด่นของแผนนี้ที่มีความแตกต่างจากข้อเสนอโครงการ หรือแผนอื่น ๆ คือ เป็นแผนที่จะช่วยบอกทิศทางความต้องการของคนในพื้นที่ มิใช่มุ่งของบประมาณมาดำเนินการ การคัดเลือกประเด็นปัญหา ใช้กระบวนการหาฉันทมติ คือ การให้ความสำคัญกับ “เหตุผลและข้อมูล” และเน้นการรับฟังซึ่งกันและกันก่อนที่จะลงมติเพื่อเลือกปัญหา ทำให้ได้ข้อสรุป ซึ่งในการพัฒนาแผนเจ้าเมืองนี้ ได้มีการประชุมหลายครั้ง และประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนพัฒนาฉบับเจ้าเมืองฉบับแรกในปี พ.ศ. ๒๕๕๓
๖) สภาพ/ปัญหา/ อุปสรรค ในการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> ผลจากการสำรวจข้อมูลในช่วงแรก พบว่า ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้อง รวมทั้งยังไม่ทราบบทบาทของตนเองในฐานะพลเมือง และมีปัญหาในแง่ของการส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมภาคพลเมืองในระดับท้องถิ่น

๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และพัฒนากการมีส่วนร่วม กรณีโครงการพัฒนาเมืองภูเก็ตแบบมีส่วนร่วมเมืองนำอยู่คู่คุณธรรม

หัวข้อ	ข้อมูล
๑) ความเป็นมา/ประวัติ การก่อตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ โดยใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เป็นต้นมา พระราชบัญญัติดังกล่าว เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงระเบียบวิธีการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นแทนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๔๙๘ สำหรับเหตุผลของการใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้อาจพิจารณาได้จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ ซึ่งระบุว่า “โดยที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>ส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ทั้งจังหวัดที่อยู่นอกเขตสุขภาพและเทศบาลเมื่อได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ในการนี้สมควรปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้สอดคล้องกัน และปรับปรุงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น”</p> <ul style="list-style-type: none"> ● นอกจากนี้จะพิจารณาในเหตุผลของพระราชบัญญัติแล้ว จากบันทึกการประชุมคณะกรรมการวิสามัญสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ฉบับที่...) พ.ศ. ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๔๐ ที่ประชุมได้อภิปรายประเด็นวัตถุประสงค์ของการออกกฎหมายสรุปว่า <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อจัดระบบบริหารให้มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจุบันมีปัญหาด้านการบริหารจัดการพื้นที่ และรายได้เข้าซ้อน ๒. เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของการเมือง การปกครองท้องถิ่น ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการขยายความเจริญเติบโตของแต่ละท้องถิ่น ๓. เพื่อเป็นการถ่ายโอนอำนาจการปกครองส่วนภูมิภาคสู่ท้องถิ่น โดยให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดทำหน้าที่ในการประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น การประสานกับรัฐบาลและตัวแทนหน่วยงานของรัฐ การถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณที่เคยอยู่ในภูมิภาคไปอยู่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๔. เพื่อเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น โดยจะเพิ่มอิสระให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดมากขึ้นด้วย โดยการลดการกำกับดูแลจากส่วนกลางลง
๒) แนวคิด/เป้าหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● แนวคิด “องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตรับบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล บริการประทับใจ เพื่อนำภูเก็ทไปสู่ เมืองน่าอยู่ คู่คุณธรรม” <p>เป้าหมาย</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ส่งเสริมสาธารณสุขในชุมชน ให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี มีพลานามัยที่สมบูรณ์ ๒. พัฒนาด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ๓. พัฒนาการศึกษามีคุณภาพมาตรฐาน และมีความเท่าเทียมกันในจังหวัด ๔. พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมและมีความสุข ๕. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน และเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

หัวข้อ	ข้อมูล
	<p>๖. ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คงความสมดุลทางชีวภาพ ภายใต้ความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น</p> <p>๗. พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้มีความทันสมัยครอบคลุมทั้งจังหวัด</p> <p>๘. พัฒนาด้านการเมืองและการบริหาร ตามหลักบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน</p>
<p>๓) รูปแบบการมีส่วนร่วม/การรวมตัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตยึด “หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” (Good Governance) และปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นองค์กรสมัยใหม่ ที่ทำงานเชิงรุกแบบบูรณาการ มีความคล่องตัวรวดเร็ว มีขีดสมรรถนะและสร้างผลงานได้สูง (High Performance) เปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ ● เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการให้บริการเชิงรุกเพื่อประโยชน์สุขของพี่น้องประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ต โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ทันสมัย ● จัดให้มีศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อช่วยเหลือประชาชน โดยจัดให้มี Call Center เพื่อรับฟังปัญหาความต้องการ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างทันที่รวมทั้ง รวมตลอดถึงการจัดให้มีที่ปรึกษาด้านกฎหมายเพื่อเป็นที่พึ่งแก่ประชาชน ● จัดโครงการ อบจ. สัญจร เพื่อให้บริการชุมชนและรับทราบปัญหาความต้องการของประชาชนถึงบ้าน ● สนับสนุนให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต พร้อมให้บริการประชาชนอย่างเต็มที่และความเต็มใจ ● พัฒนางค์การและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต โดยจัดให้มีการฝึกอบรมและส่งเสริมศักยภาพของบุคคล ● มุ่งสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตในทุกกระดับ ด้วยการดูแลสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในการทำงาน โดยกำหนดแนวทางการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักคุณธรรม ● ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประชาคมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตให้มีความเข้มแข็ง ● ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน เพื่อให้ชาวภูเก็ตทุกคนได้มีส่วนในการสร้างอนาคตร่วมกัน

หัวข้อ	ข้อมูล
๔) กิจกรรมต่างๆขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดกิจกรรมกีฬาเยาวชนภาคฤดูร้อน ● จัดกิจกรรมประจำปีทั่วเทพกษัตริ์ ท้าวศรีสุนทร ● งานสัมมนาวิชาการแสดงนวัตกรรมเทคโนโลยี ● รณรงค์สวมหมวกนิรภัยขณะขับขี่มอเตอร์ไซด์ ● บริการเดินรถฟรีสำหรับนักเรียนนักศึกษา ● บริหารโรงพยาบาล อบจ. ภูเก็ต ● จัดตั้งศูนย์ฮอตไลน์ ๑๕๖๗ เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ บริการข้อมูล ข่าวสาร ข้อเสนอ ความต้องการของประชาชน บูรณาการงานของหน่วยงานต่าง ๆ
๕) กิจกรรมสำคัญ/ ผลงานเด่น	<ul style="list-style-type: none"> ● เศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยวเป็นหลัก เนื่องจากมีจุดแข็ง (Strength) ในด้านการท่องเที่ยวอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่งดงาม โดดเด่น หลากหลายและมีชื่อเสียงระดับโลก ทรัพยากรมนุษย์มีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนา มีความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมมีฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง และหลากหลาย มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด แต่ช่วงเวลาที่ผ่านมามีจังหวัดภูเก็ตได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อการพัฒนาและใช้ศักยภาพดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งรายได้ทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นน้อยมาก นโยบายด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต จึงจะเน้นการดำเนินการใน ๒ ส่วน คือ ๑) การสนับสนุน ผลักดันการแปลงแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตของรัฐบาลให้เป็นจริงในทางปฏิบัติ และ ๒) ใช้ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาจังหวัดภูเก็ตให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลระดับ Premium World Class อันจะนำมาซึ่งรายได้ของประชาชนและจังหวัดโดยรวม ● สนับสนุน ผลักดันแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต และรัฐบาลที่จะสร้างความแตกต่างเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มการท่องเที่ยง (Increase Value From Tourism) เช่น การก่อสร้างศูนย์ประชุม และแสดงสินค้านานาชาติ (MICE) การส่งเสริมให้จังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์บริการสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (International Medical Service, Health Service and Spa Health Tourism) การพัฒนาจังหวัดภูเก็ตเป็นสวรรค์ของการช้อปปิ้งนานาชาติ (Shopping Paradise, OTOP Bazaar) การใช้จุดเด่นเรื่องอาหาร ในการพัฒนากการท่องเที่ยว

หัวข้อ	ข้อมูล
	<ul style="list-style-type: none"> ● รักษาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม และทางทัศนียภาพของภูเก็ต ● พัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม และปรับโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพสู่มาตรฐานสากล ● สนับสนุนการยกระดับมาตรฐานด้านบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานสากล ● ส่งเสริมการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ● สนับสนุนให้มีการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ● ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในภูเก็ตทุกประเภททุกระดับอย่างต่อเนื่องโดยความร่วมมือระหว่างสถาบันศึกษากับผู้ประกอบการ ● ขยายตลาดท่องเที่ยวเชิงรุก เช่น สร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ● สนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตเมือง เพื่อฟื้นธุรกิจและเศรษฐกิจในเขตเมือง ● เพิ่มคุณค่าย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดภูเก็ตและสนับสนุนการอนุรักษ์อาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ● ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดภูเก็ต ● สร้างศูนย์แสดงสินค้าสำหรับรองรับสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ● สนับสนุนการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น และสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงพื้นที่ที่มีศักยภาพ สามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ควบคู่กับการส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มดูแลรักษาสุขภาพ กลุ่มประชุมและแสดงสินค้า เป็นต้น ● จัดตั้งศูนย์ข้อมูลทางการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ● สนับสนุนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวรวมทั้งระบบเตือนภัย

หัวข้อ	ข้อมูล
<p>๖) สภาพปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัญหาด้านคุณภาพและความพร้อมของบริการพื้นฐานและความแออัดด้านจราจร เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ความเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคม - ทำอากาศยานนานาชาติภูเก็ต - ระบบขนส่งสาธารณะ ● ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค - บริโภคโดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยว ● รายได้และเศรษฐกิจหลักของจังหวัดยังผูกขาดเฉพาะในภาคธุรกิจเพียงอย่างเดียว ยังขาดการเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจอื่น ๆ ● ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการท่องเที่ยวทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ● ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ● ปัญหาการเจริญเติบโตของเมือง หรือชุมชนและการขยายตัวของธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและที่เกี่ยวข้องเนื่อง ● ปัญหาประชากรต่างถิ่นและแรงงานต่างด้าว ● ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและความสมบูรณ์ตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ● ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ทำในส่วนของป่าสงวน ชายหาดและป่าชายเลน ปัญหาการขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชน ● ปัญหาการขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชน

หน้าว่าง

บทที่ ๕

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การพิจารณาศึกษาเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา เป้าหมาย แนวคิด รูปแบบการรวมตัว พัฒนาการการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลรายงานการพิจารณาศึกษา

แนวคิดในเรื่อง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) นั้น ให้ความสำคัญกับประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง ทั้งทางการเมืองและการบริหารราชการ ดังปรากฏในเนื้อหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และต่อเนื่องในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ส่งผลให้เกิดกระแสการตื่นตัวของประชาชนในการเรียกร้องสิทธิการเข้ามามีส่วนร่วมเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น มีการรวมตัวเป็นกลุ่มประชาสังคมที่หลากหลายจากการพิจารณาศึกษาเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคมระดับจังหวัด” มีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม จากกรณีศึกษา ๑๐ พื้นที่ พบว่า การรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมที่มีอายุของเครือข่ายยาวนานที่สุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ เครือข่ายอภัยเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยมีอายุกลุ่มเครือข่ายยาวนานที่สุด คือ ๓๐ ปี รองลงมาคือ กลุ่มเครือข่ายคนรักเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี คือ ๒๔ ปี และกลุ่มเครือข่ายคนอภัยถิ่น จังหวัดอำนาจเจริญ ที่มีอายุเครือข่าย ๑๘ ปี

รูปแบบการรวมตัวของภาคประชาสังคมจากกรณีศึกษา ๑๐ พื้นที่ สามารถแบ่งได้เป็น ๔ รูปแบบ คือ ๑) การรวมกลุ่มกันโดยเครือข่ายภาคประชาชน ประกอบด้วย จังหวัดน่าน จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดเพชรบุรี ๒) การรวมกลุ่มกันโดยศูนย์การเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดตราด ๓) การรวมกลุ่มโดยเครือข่ายภาคเอกชน คือ จังหวัดขอนแก่น และ ๔) การรวมกลุ่มกันโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาสามารถจำแนกจุดเริ่มต้น ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่สะท้อนถึงพัฒนาการของแต่ละพื้นที่ได้ ดังตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ สรุปจุดเริ่มต้น ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่สะท้อนถึงพัฒนาการของแต่ละพื้นที่

จังหวัด (อายุ เครือข่าย)	จุดเริ่มต้นและปัจจัย แห่งความสำเร็จในการรวมตัว	ปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	รูปแบบ การรวมตัว
น่าน (>30 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีประเด็นความสนใจร่วมกัน ■ การใช้วัดเป็นศูนย์รวม ■ มีการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิ ■ มีการรวมตัวจากคนที่มีความหลากหลายทั้งอาชีพและวัย ■ ใช้การตั้งกลุ่มการทำงานในลักษณะเครือข่ายเฉพาะเพื่อทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ขาดงบประมาณที่เพียงพอ ■ ผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คนรุ่นใหม่ออกจากถิ่นไปทำงานขาดอาสาสมัคร ■ ขาดการสร้างความเข้มแข็งของผู้คนในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถป้องกันการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก 	
มหาสารคาม (>8 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีความสนใจและเห็นพ้องร่วมกันในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ■ มีเป้าหมายร่วมกัน ■ มีทุนสนับสนุนจาก สสส. ในช่วงเริ่มแรกของการก่อตั้ง ■ ทำงานอย่างบูรณาการกับเครือข่าย ■ ทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยอย่างเข้มแข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ในระยะหลังมีการปรับรูปแบบการทำงานในลักษณะที่แยกเป็นรายประเด็น ทำให้การบูรณาการการทำงานระหว่างเครือข่ายลดลง 	เครือข่ายภาคประชาชน
อำนาจเจริญ (>23 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีกลุ่มคนที่สนใจและมีประสบการณ์เรื่องการพัฒนาพื้นที่อยู่ในพื้นที่ ■ มีการก่อตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุนซิบ (Social Investment Fund - SIF) ■ มีองค์กรที่เข้ามาหนุนเสริมการทำงานให้เป็นรูปธรรม เช่น LDI พอช. เป็นต้น 		

จังหวัด (อายุ เครือข่าย)	จุดเริ่มต้นและปัจจัย แห่งความสำเร็จในการรวมตัว	ปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	รูปแบบ การรวมตัว
เพชรบุรี (>23 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ การรวมกลุ่มกันทำงานด้วยหัวใจ จากคนที่คิดเหมือนกัน มีหัวใจเดียวกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีความท้าทายจากเรื่อง “ความไม่เข้าใจกัน และยังขาดความไว้วางใจ” ในช่วงแรกระหว่างเครือข่ายที่มาเข้าร่วม ด้วยเกรงว่าจะเป็นการมารวมตัวกันแล้วเกิดประโยชน์ที่เอื้อกับภาคธุรกิจเอกชนใดเป็นพิเศษหรือไม่ ■ เกิดคำถามและข้อสงสัยจากบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมเครือข่ายว่า กลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมด้วยนั้น ไม่รักเมืองเพชรบุรีใช่หรือไม่ ■ ขนาดเครือข่ายที่ใหญ่ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ และการประสานงานอยู่บ้าง ■ ไม่พบปัญหาเรื่องงบประมาณ เพราะไม่ได้มีการสะสมทุนกองกลางไว้มากนัก โดยงบประมาณที่จะใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นการระดมทุนกัน ในรายกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นไปตามความเหมาะสม และความจำเป็นของแต่ละภารกิจ 	
เชียงราย (> 8 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีเงินสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมจากสถาบันพระปกเกล้า ■ การให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายภาคประชาชน 		ศูนย์การเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า

จังหวัด (อายุ เครือข่าย)	จุดเริ่มต้นและปัจจัย แห่งความสำเร็จในการรวมตัว	ปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	รูปแบบ การรวมตัว
สุพรรณบุรี (> 5 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีเงินสนับสนุน การขับเคลื่อนกิจกรรม จากสถาบันพระปกเกล้า ■ ใช้กระบวนการพัฒนา นโยบายสาธารณะ ในการยกระดับและพัฒนา สำนึกพลเมือง ■ มีการรวมตัวของกลุ่มคน ที่หลากหลาย 		
นครศรีธรรมราช (> 12 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสอบถามความสมัครใจ ของคนที่จะเข้าร่วม ■ มีการสำรวจข้อมูลเครือข่าย ในพื้นที่และดึงกลุ่มต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ■ มีเงินสนับสนุน การขับเคลื่อนกิจกรรม จากสถาบันพระปกเกล้า 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ผลจากการสำรวจข้อมูล ในช่วงแรกพบว่าประชาชน ในพื้นที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยและ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างถูกต้อง รวมทั้ง ยังไม่ทราบบทบาท ของตนเองในฐานะพลเมือง และมีปัญหาในแง่ของ การส่งเสริมการขับเคลื่อน กิจกรรมภาคพลเมือง ในระดับท้องถิ่น ■ มีการคุกคามจากกลุ่ม ที่เสียประโยชน์ เช่น กลุ่มทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ■ มีปัญหาการปฏิบัติ และการตอบสนอง ของหน่วยราชการ ต่อประชาชนในเรื่อง การมีส่วนร่วม 	

จังหวัด (อายุ เครือข่าย)	จุดเริ่มต้นและปัจจัย แห่งความสำเร็จในการรวมตัว	ปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	รูปแบบ การรวมตัว
ตราด (> 5 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> ■ มีเงินสนับสนุน การขับเคลื่อนกิจกรรม จากสถาบันพระปกเกล้า ■ มีการรวมตัวกับภาคี เครือข่ายทั้งในระดับตำบล โดยการประสานเชื่อมโยง คณะกรรมการ และผู้แทน สภาองค์กรชุมชน ในพื้นที่ต่าง ๆ จนครอบคลุมทุกพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัด 		
ขอนแก่น	<ul style="list-style-type: none"> ■ การมีเป้าหมายร่วมกัน เน้นความร่วมมือ ของทุกภาคส่วน ตามโมเดลสามเหลี่ยม เขยื้อนภูเขา (ประชาสังคม อปท. ภาคการศึกษา) ■ มีการเปิดใจฟังในทุกมิติ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ การประสานความเห็นต่าง ที่มาจากมุมมอง ของแต่ละภาคส่วน ที่มาทำงานร่วมกัน 	เครือข่าย ภาคเอกชน
ภูเก็ต	<ul style="list-style-type: none"> ■ ยึดหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารงาน ■ ทำงานเชิงรุกและบูรณาการ การทำงานในพื้นที่ ■ เปิดโอกาสให้มีตัวแทน ภาคประชาชน ในการติดตามการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ปัญหาในเรื่องโครงสร้าง พื้นฐาน ■ ปัญหาด้านบุคลากร ■ ปัญหาความเสื่อมโทรม ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ ■ ปัญหาสังคม เช่น เรื่อง แรงงานต่างด้าว ยาเสพติด เป็นต้น 	อปท.

๒) จากการศึกษาพบว่า มีปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วมกัน ๒ ประการ ที่สามารถทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน คือ “การกำหนดจุดมุ่งหมาย/ประเด็นความสนใจร่วมกัน” และ “การมีบุคคลในพื้นที่ที่มีประสบการณ์หลากหลายมาร่วมมือกันทำงานด้วยความเสียสละ” ซึ่งสอดคล้องกับในอีกหลายพื้นที่จากการศึกษาครั้งนี้ และสำหรับกรณีของเครือข่ายอัยกเมืองน่านและกลุ่มเครือข่ายคนฮักถิ่นนั้น ยังมีปัจจัยสนับสนุน คือ “การจัดการการทำงานของเครือข่ายให้เป็นระบบ” ซึ่งมีทั้งการจดทะเบียนในรูปแบบของมูลนิธิและการตั้งกองทุนขึ้นมาสนับสนุนการทำงานเป็นการเฉพาะ

๓) ปัจจัยสำคัญประการต่อมา คือ “มีการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ” เพราะจากกรณีศึกษา จะพบว่า การรวมกลุ่มของประชาสังคมจากการที่มีบุคคลมาทำงานร่วมกันอย่างหลากหลายทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ ดังนั้นความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้จึงต้องมีการทำงานในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ทุกคนทุกกลุ่ม ได้มีบทบาทตามความสามารถและความถนัดเพื่อดึงศักยภาพออกมาใช้ในการทำงานร่วมกัน

๔) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของภาคประชาสังคมให้ประสบความสำเร็จอีกเรื่องหนึ่ง ที่ต้องยอมรับว่า มีความสำคัญและความจำเป็นในการทำงาน คือ “การมีเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอ” จากการศึกษาพบว่า เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จในการรวมตัวกันของภาคประชาสังคมเริ่มต้น ทุนประเดิมในการทำงาน ในขณะที่หลายเครือข่ายแม้ว่าจะเริ่มต้นการทำงานด้วยใจที่เสียสละ และมีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่แต่การทำงานในระยะต่อมาก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินทุน ในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งปัจจัยนี้เองยังได้ส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการทำงานเพราะขาดงบประมาณที่เพียงพอ

๕) ปัจจัยสนับสนุนที่มีส่วนช่วยในการรวมกลุ่มของประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง คือ “การเริ่มต้นการทำงานอย่างเป็นวิชาการกับหน่วยวิชาการในพื้นที่” ดังกรณีของกลุ่มคนรักเมืองเพชร ที่มีจุดเริ่มต้นจากการทำวิจัยร่วมกับอาจารย์และคณะนักวิจัยท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และกรณีสภาอัยกแพ่งเบิ่งแจง คนมหาสารคาม ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

๖) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ประกอบด้วย

๖.๑) การขาดงบประมาณที่เพียงพอ

๖.๒) ความไว้นื้อเชื่อใจกันระหว่างกลุ่มเครือข่ายที่มาทำงานร่วมกัน

๖.๓) ขาดบุคลากรเข้ามาสานต่อการทำงานให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งมาจากการต้องออกจากถิ่นที่อยู่เพื่อไปทำงาน

๖.๔) ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วม ของตนเองในฐานะพลเมือง

๖.๕) การคุกคามของฝ่ายที่เสียประโยชน์จากการรวมกลุ่มในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ในพื้นที่ของภาคประชาสังคม และ

๖.๖) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ ในประเด็นการปฏิบัติและการตอบสนอง ของหน่วยราชการต่อประชาชนในเรื่องของการมีส่วนร่วม

๕.๒ ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถขยายไปได้กว้างขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย ระดับท้องถิ่น และเพื่อใช้กับการดำเนินงานในด้านอื่นซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน จึงขอเสนอแนะ ๗ ประเด็น ดังนี้

๑) ในการสร้างและพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ควรมีการจัดเวทีสาธารณะ โดยเชิญคนที่มีศักยภาพในพื้นที่จากภาคส่วนที่มีความหลากหลายมาเข้าร่วมเวที และต้องนำข้อมูลจากเวที สาธารณะที่ได้ มาทำประเด็นหรือปัญหาร่วมของชุมชนและรวบรวมข้อมูลมาประกอบเพื่ออธิบาย สถานการณ์ปัญหาให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้นำชุมชนได้พัฒนาทักษะความสามารถ ของตนเอง เกิดหวงพุดคุยกันของผู้นำในแต่ละพื้นที่ จนได้ข้อสรุปและแนวทางจัดการปัญหาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนในการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ

๒) ต้องมีการสร้างความไว้วางใจและความมั่นใจในการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ โดยอาจใช้วิธีการหาคนกลางที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันมากที่สุดในการประสานงานระหว่างกลุ่มเครือข่าย

๓) ต้องมีกระบวนการในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนในเรื่องบทบาทของตน ในฐานะพลเมือง และทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ โดยในเวทีดังกล่าวควรเชิญหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคประชาชนมาเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการให้หน่วยงานราชการได้เกิดความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในการประสานงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมเมื่อต้องมีการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือสนับสนุนการทำงาน ซึ่งอาจใช้วิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือ

๔) ต้องมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายประชาสังคม อาจจะผ่านงบประมาณไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐโดยตรง เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) หรือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการขับเคลื่อนศูนย์การเมืองภาคพลเมืองอยู่ในหลายจังหวัด เพื่อให้การทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมเกิดความต่อเนื่องและสามารถขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

๕) สนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิดจากการพัฒนาแบบอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐ มาเป็น “การพัฒนาบนฐานคิดการพึ่งพาตนเอง” เพื่อลดภาระการพึ่งพิงภาครัฐ โดยมีข้อเสนอแนวทาง ได้แก่

๕.๑) สนับสนุนให้องค์กรชุมชนที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายทำงานพัฒนา เป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่หลักที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ขับเคลื่อนงานการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยที่พลังของการรวมกลุ่มและการแบ่งงานกันทำ ภายใต้สำนึกการพึ่งพาตนเองจะส่งผลต่อการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายสาธารณะหรือแก้ไขปัญหาการพัฒนาพื้นที่ซึ่งนับเป็นการให้นิยามความหมายใหม่ของการทำงานพัฒนาชุมชนที่ไม่ใช่เพื่อตอบสนองต่อแผนงานโครงการของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนองค์กรชุมชน

๕.๒) สนับสนุนให้ประชาชนซึ่งมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง สามารถรวมตัวกันทำงานพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกันเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหา ความต้องการของตนเองได้ โดยมีสถานภาพและบทบาทที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการให้ร่วมจัดทำบริการสาธารณะกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มากกว่าเป็นฝ่ายรอรับการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากเบื้องล่างคือ ที่ชุมชนท้องถิ่น (Bottom-Up) โดยองค์กรชุมชนมีเป้าหมายลดภาระการพึ่งพิงภาครัฐ และสร้างเป้าหมายการต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนโยบายสาธารณะระดับพื้นที่

๕.๓) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบเครือข่ายทางสังคมจากเครือข่ายลักษณะแยกประเด็น มาเป็นเครือข่ายลักษณะเชิงพื้นที่ตำบลหรือชุมชน เพื่อช่วยส่งเสริมบทบาทการทำงานให้กับสมาชิกรายใหม่ได้เข้ามาทำงาน

๖) สนับสนุนให้องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งเข้ามามีบทบาทความร่วมมือทำงานการพัฒนาพื้นที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ระดับการตัดสินใจร่วมกันในแผนพัฒนา โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยช่วยหนุนเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินภารกิจจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะได้อย่างเป็นอิสระตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ ผนวกกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยมีข้อเสนอแนวทาง ได้แก่

๖.๑) สนับสนุนให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยรูปแบบ “การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการเชื่อมโยงแผนพัฒนาของประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน”

๖.๒) ให้มีการบูรณาการแผนชุมชนเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยรายละเอียดสภาพปัญหาข้อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการบูรณาการงบประมาณภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ฯลฯ

๖.๓) ควรกำหนดตัวชี้วัดหรือจัดทำมาตรฐานที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมและสูงกว่าที่บัญญัติไว้

๖.๔) เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ จึงควรปรับแก้กฎหมายที่มีข้อขัดขัดและส่งเสริมการใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหลักในการเชื่อมโยงการพัฒนาในพื้นที่

๗) เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรในระดับพื้นที่และมีความใกล้ชิดกับประชาชน และยังมีความเกี่ยวข้องกับการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่อย่างมาก ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความเข้มแข็งและการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ดังนั้น จึงต้องมีการสร้างศักยภาพในการพึ่งตนเองของท้องถิ่นจากฐานของท้องถิ่นเอง โดยมีข้อเสนอแนวทาง ได้แก่

๗.๑) ปรับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อองค์กรชุมชนและปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานขององค์กรชุมชนในความสัมพันธ์แบบเป็นหุ้นส่วนด้านการพัฒนาพื้นที่

๗.๒) ปรับแนวความคิดการพัฒนาท้องถิ่นว่าไม่ใช่การย่อส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติให้เล็กลงมาเป็นระดับท้องถิ่น แต่เป็นการพัฒนาระบบการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถสนองต่อความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และปรับบทบาทการจัดบริการสาธารณะให้เป็นเชิงตั้งรับได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน

๗.๓) จัดทำเป็น “ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น” ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ในความสัมพันธ์ต่างระดับ พัฒนาให้เป็นยุทธศาสตร์เฉพาะพื้นที่โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคีงานพัฒนาได้มีช่องทางความร่วมมือในปฏิบัติการพัฒนาท้องถิ่นให้สำเร็จ เช่น เรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ การใช้พลังงานทางเลือก การสร้างตลาดหรือร้านค้าชุมชนการรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากฟาร์มของเกษตรกร

๗.๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการแสวงหาความร่วมมือในลักษณะภาคีร่วมพัฒนา เพื่อเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นจากฐานงานพัฒนาเชิงประเด็นที่หลากหลายให้เกิดขึ้น

๗.๕) ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมบนฐานธรรมาภิบาล ทั้งในเรื่อง การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ร่วมรับประโยชน์ โดยพัฒนาช่องทางการมีส่วนร่วมในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือ ตลอดจน ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยเฉพาะงานให้บริการประชาชน และมีการลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจปัญหาและรับทราบความต้องการของประชาชน โดยเน้นการทำงานเชิงรุก

จากการสรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในรูปแบบประชาสังคม ระดับจังหวัด สรุปได้ดังภาพที่ ๔

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรูปแบบประชาสังคม ระดับจังหวัด เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

- ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณ โดยเลือกที่มีศักยภาพในพื้นที่ที่มีความยากจนหรือมีความเหลื่อมล้ำสูง และต้องป้องกันมิให้งบประมาณดังกล่าวถูกใช้ไปกับการพัฒนาเชิงพาณิชย์หรือโครงการที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของภาคเอกชน
- ภาครัฐควรให้ความสำคัญและความเข้มแข็งในการที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- ภาครัฐควรสนับสนุนการริเริ่มโครงการที่มีความเข้าใจเห็นแก่ผลประโยชน์ของประชาชนและชุมชนในระดับท้องถิ่น และให้สนับสนุนและช่วยเหลือแก่ภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งเข้ามาทำงานกับหน่วยงานและหน่วยงานอื่น
- ภาครัฐควรประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกัน
- ภาครัฐควรจัดตั้งงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการริเริ่มโครงการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในภาคต่าง ๆ และสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น
- ภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นที่เปราะบางหรือด้อยโอกาส โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ภาครัฐควรสนับสนุนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน

ภาพที่ ๔ สรุปตัวแบบการพัฒนาและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในรูปแบบประชาสังคม ระดับจังหวัด เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

คณะกรรมการได้พิจารณารายงานฉบับนี้เรียบร้อยแล้ว และได้มีมติเสนอรายงานการพิจารณา
ศึกษาของคณะกรรมการ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อให้วุฒิสภาได้พิจารณา หากวุฒิสภาให้ความ
เห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ ขอให้โปรดแจ้งไปยังสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจ
ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สำนักงานกองทุน
เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัด
แห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาล
แห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หน้าว่าง

หน้าว่าง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม, ถวิลวดี บุรีกุล, ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดิพงษ์, พัชรี สิโรรส, พิสิษฐ ศุภริยพงศ์,

และโสภารัตน์ จารุสมบัติ. (๒๕๕๕). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

เจมส์ แอล เครตัน. (๒๕๕๖). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน*. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท.

จารุวรรณ แก้วมะโน. (๒๕๕๖). *แผนพัฒนาจังหวัดฉบับเจ้าเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

จารุวรรณ แก้วมะโน. (๒๕๕๖). *การเมืองเชิงวัฒนธรรมประสบการณ์ความเข้มแข็ง*

“กลุ่มคนรักเมืองเพชร” จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (๒๕๕๖). ประชาสังคม: นิยาม ความหมายและลักษณะของความเป็นประชาสังคม สืบค้นเมื่อ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก http://nattawatt.blogspot.com/2013/10/blog-post_3674.html

ฐิรุฒติ เสนาคำ. (๒๕๕๐). *จากปัจเจกสู่สาธารณะ: กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง* ในหนังสือชุดประชาสังคม ลำดับที่ ๑๗. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ถวิลวดี บุรีกุล. (๒๕๕๘). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ถวิลวดี บุรีกุล. (๒๕๕๙). “การมีส่วนร่วมของประชาชน ๒๕๔๙ - ๒๕๕๙” ในการเมืองการปกครองไทยในรอบ ๖๐ ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, นรนิติ เศรษฐบุตร (บรรณาธิการ). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ถวิลวดี บุรีกุล, พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ และ สติธร ธนานิธิโชติ. (๒๕๕๕). *เพิ่มพลังพลเมืองเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.

ถวิลวดี บุรีกุล. (๒๕๕๒). *ประมวลสาระชุดวิชา ประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น หน่วยที่ ๑ - ๕*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รายงาน “๑๐ ผลงานเด่น ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๖๒” สถาบันพระปกเกล้า.

ระเบียบสำนักงานสภาพัฒนาการเมืองว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๑

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เลิศพร อุดมพงษ์ และ นิตยา โพธิ์นอก. (๒๕๖๒). *การศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมตามกลไกประชารัฐเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน: กรณีบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.*

วรวิทย์ จำลองนาค. (๒๕๕๒). *แนวความคิดประชาสังคมในประเทศไทย* สืบค้นเมื่อ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒ จาก www.free.webs.com/worrawoot/CD3.ppt

โสภิตา ศรีนุ่น (๒๕๕๘). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา*. สงขลา: สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สถาบันพระปกเกล้า. (๒๕๕๓). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการบริหารระบบราชการ. *การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม*. สืบค้นเมื่อ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ จาก <https://www.opdc.go.th/content/Mjc4Nw>

อรทัย พระทัด (๒๕๕๘). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนป้อมมหากาฬ. กรุงเทพฯ. การค้นคว้าอิสระการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ) สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*

Larry Diamond. (๒๕๓๗). *ประชาสังคมกับประชาธิปไตย*. วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๙(๑). ๓ - ๖.

Arnstein, S.R. (๑๙๖๙). A leader of citizen participation. *Journal of the American Planning Association*, ๓๕(๔). ๒๑๖ - ๒๒๔.

Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Polity press: Cambridge.